

Inkomen, vermogen en dynamiek van zelfstandigen zonder personeel

Verschillen tussen zelfstandigen zonder personeel en nieuwe zelfstandigen

Nardo de Vries (*Panteia/EIM*)
Nicole Braams (*Centraal Bureau voor de Statistiek*)

Zoetermeer, december 2012

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

ISBN: 978-90-371-1050-0

Bestelnummer: A201217

Prijs: € 45,-

Dit onderzoek is mede gefinancierd door het programmaonderzoek MKB en Ondernemerschap (www.ondernemerschap.nl), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Voor alle informatie over MKB en Ondernemerschap: www.ondernemerschap.nl.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia/EIM en het CBS. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Panteia/EIM en het CBS. Panteia/EIM en het CBS aanvaarden geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia/EIM and Statistics Netherlands. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of Panteia/EIM and Statistics Netherlands. Panteia/EIM and Statistics Netherlands do not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
Deel I Zelfstandigen zonder personeel en nieuwe zelfstandigen vergeleken	11
1 Inleiding en opzet van de studie	13
1.1 Aanleiding	13
1.2 Doel	14
1.3 Aanpak	15
1.4 Indeling van het rapport	15
2 Literatuur	17
2.1 Afbakening en relevantie van de doelpopulaties	17
2.2 Inkomenspositie	19
2.3 Vermogen	23
2.4 Dynamiek	23
2.5 Samenvatting	26
3 De financiële positie en dynamiek van zelfstandigen zonder personeel	27
3.1 Achtergrondkenmerken	27
3.2 Inkomens	30
3.3 Huishoudvermogen	33
3.4 Dynamiek	35
4 Conclusies van deel I	37
Deel II Dataverrijking en detailuitkomsten	39
5 Dataverrijking	41
5.1 Gebruikte bronnen	41
5.2 Koppelprocedure	43
5.3 Koppelresultaat	44
6 Detailresultaten zelfstandigen zonder personeel	47
6.1 Vermogen van de zelfstandigen zonder personeel	47
6.2 Inkomen van zelfstandigen zonder personeel	50
6.3 Dynamiek van zelfstandigen zonder personeel	52
7 Detailresultaten nieuwe zelfstandigen	55
7.1 Vermogen van nieuwe zelfstandigen	55
7.2 Inkomen van nieuwe zelfstandigen	57
7.3 Dynamiek	60
8 Geraadpleegde bronnen	63

Bijlagen

I	Begrippen en afkortingen	65
II	Verrijkingsvariabelen	69
III	Koppelingsprogrammatuur in SAS	71
IV	SBI-afbakening zzp-panel en sample BOP	73

Samenvatting

De belangstelling voor zzp'ers vanuit het bedrijfsleven en vanuit de overheid is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Er bestaat een verscheidenheid aan statistische informatie, mede veroorzaakt door de heterogeniteit van de groep zelfstandigen en een veelheid aan gebruikte onderzoeksmethoden. Deze studie geeft invulling aan de wens om meer uniforme cijfers te presenteren en meer inzicht te genereren in de achtergronden van zzp'ers.

In deze studie is eenduidigheid gecreëerd door aan te sluiten bij twee gangbare definities van zelfstandigen zonder personeel en deze tot elkaar te relateren. Met behulp van twee nieuwe datasets zijn gegevens gepresenteerd over de **inkomens- en vermogenspositie** en de **dynamiek** van zelfstandigen. Resultaten uit de eerste dataset sluiten aan op de brede definitie van zelfstandigen zonder personeel en een tweede dataset was gericht op de groep nieuwe zelfstandigen. Ten slotte fungeerde deze studie als een pilotonderzoek, waarmee de kwaliteit van de koppeling en de gebruikte databestanden wordt beoordeeld. Met inachtneming van enkele beperkingen (bijv. rechtsvorm) is de gehanteerde methode van dataverrijking geschikt voor toekomstig onderzoek naar zelfstandigen zonder personeel. De resultaten geven in ieder geval aanleiding om dit onderzoek in de toekomst te herhalen.

Inkomen

Er is geen wezenlijk verschil gevonden tussen het persoonlijk inkomen van de totale groep zelfstandigen zonder personeel en de groep nieuwe zelfstandigen. Voor beide groepen ligt de mediaan op ongeveer 30.000 euro op jaarbasis. Dit is iets hoger dan op basis van de literatuur verwacht mocht worden. Zelfstandigen in de ICT, de bouw en de overige zakelijke dienstverlening genereren de hoogste inkomens. Een beperkt deel van het persoonlijk inkomen is gebaseerd op de winst uit onderneming. De gevonden ondernemingswinst strookt met de bevindingen in de literatuur (tussen 10.000 en 20.000 euro). Opvallend is hier het verschil tussen de totale groep zelfstandigen zonder personeel en de groep nieuwe zelfstandigen. Een mogelijke verklaring is de mogelijkheid van reserveringen, die vaker door de groep klassieke zelfstandigen worden aangewend voor kapitaalinjecties in het bedrijf. Daarvoor wordt dan vaker ondernemingsvermogen onttrokken en slinkt de winst. Ook het huishoudinkomen van beide doelpopulaties komt sterk overeen.

Vermogen

Het mediane huishoudvermogen van de totale groep zelfstandigen zonder personeel is 128.000 euro. Dit valt iets lager uit dan het vermogen dat in andere studies naar voren is gekomen. In vergelijking met werknemers is de vermogenspositie van zelfstandigen zonder personeel riant.¹ Nieuwe zelfstandigen zijn zelfs nog meer vermogend. De mediaan komt uit op 164.000 euro, nog altijd lager dan bij zelfstandigen met personeel. Het vermogen is, met uitzondering van 2009, gestegen. Een dergelijke vermogensopbouw lijkt een gunstige uitgangspositie voor pensioenopbouw via de derde pijler.

¹ Voor een deel hangt dit samen met een verschil in leeftijdsopbouw.

Het verschil tussen beide doelpopulaties kan voor een deel worden verklaard door het verschil in kapitaalinvesteringen. Nieuwe zelfstandigen bezitten minder overige onroerende zaken zoals panden of ander vastgoed. Ook het ondernemingsvermogen is relatief kleiner. Daarentegen hebben nieuwe zelfstandigen vaker een hogere leeftijd en hebben zij meer vermogen kunnen opbouwen in spaartegoeden en beleggingen. Ook is er meer geïnvesteerd in het eigen huis. Het is opvallend dat nieuwe zelfstandigen boven de 65 jaar minder huishoudvermogen bezitten. Toekomstig onderzoek is nodig voor een duidelijke verklaring.

Dynamiek

In dit onderzoek is geen duidelijke indicatie gevonden voor een grote dynamiek. Voor beide doelpopulaties varieerde de groep, die naast hun ondernemersinkomen wisselend loon, uitkering of inkomsten uit overige arbeid ontving, tussen 0 en 10 procent. Nieuwe zelfstandigen ontvingen vaker een uitkering en/of inkomsten uit overige arbeid. Dit ondersteunt de bevinding dat gefaciliteerde starters eerder aan de slag gaan als nieuwe zelfstandige.

Harde conclusies over de dynamiek zijn op basis van dit onderzoek niet te trekken. De huidige aanpak was meer exploratief van aard. Voor een meer gedegen analyse is specifiek opgezet onderzoek nodig. Dat kan bijvoorbeeld door gegevens over een langere periode te koppelen, inclusief gegevens uit het SSB Zelfstandigen. Pas dan zijn er eenduidige conclusies te trekken over een flexibeler arbeidsbestaan en over de dynamiek onder zzp'ers.

Resultaat van de dataverrijking en toekomstig onderzoek

Een laatste doelstelling van dit onderzoek betrof het evalueren van de kwaliteit van de geconstrueerde datasets en de mogelijkheden van de dataverrijking. In hoofdstuk 5 komen de detailspecten van de koppelingsprocedure aan bod, waaruit kan worden geconcludeerd dat het koppelresultaat bevredigend is. Het zzp-panel van Panteia/EIM is gekoppeld aan het Basisbestand Ondernemingen van Personen en verrijkt met catalogusbestanden uit het CBS Microlab. Uiteindelijk leverde dit een koppelresultaat van 75 procent. Het grootste probleem met de koppeling is het ontbreken van BV's in de BOP. Na selectie op eenmanszaken en herweging op basis van sector zijn er nagenoeg geen significante verschillen meer. Koppeling via de BOP met het KvK-nummer als koppelgegeven levert voldoende kwaliteit. Ook het koppelresultaat met de catalogusbestanden aan de BOP is zeer goed (84 procent). Vulling van de integrale bestanden is niet voor alle variabelen even goed. Vandaar dat kritisch moet worden gekeken welke variabelen in de analyses worden betrokken.

Deel I Zelfstandigen zonder personeel en nieuwe zelfstandigen vergeleken

1 Inleiding en opzet van de studie

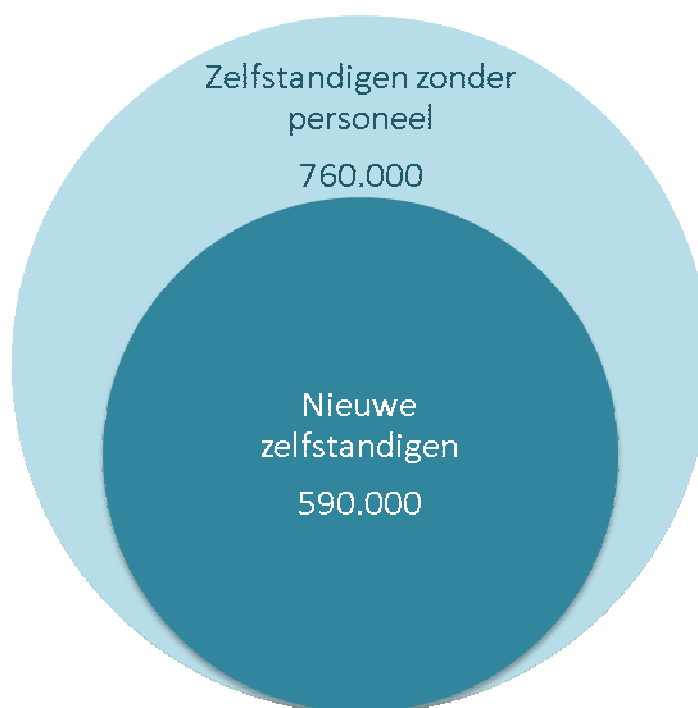
1.1 Aanleiding

De belangstelling voor zzp'ers vanuit het bedrijfsleven en vanuit de overheid is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Desondanks zijn er weinig cijfers beschikbaar over de hele groep zzp'ers in Nederland. Vanuit verschillende invalshoeken wordt er onderzoek gedaan naar de groep zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers). Als gevolg zijn er talrijke partijen die zich richten op het thema en daarbij hanteert iedere partij vaak een eigen onderzoeksmethode. Dit resulteert in een verscheidenheid aan statistische informatie over het zzp-schap. De informatiebehoefte is groot, zeker ook bij beleidsmakers. De roep om meer afstemming en uitwisseling van informatie leeft daarom sterk, niet in de laatste plaats bij de onderzoeksinstituten zelf.

De verscheidenheid aan statistische informatie wordt ook veroorzaakt door de heterogeniteit van de groep zelfstandigen.¹ Deze studie geeft invulling aan de wens om meer uniforme cijfers te presenteren en meer inzicht te genereren in de achtergronden van zzp'ers. Door de combinatie van verschillende bronnen bleek het mogelijk om zelfstandigen zonder personeel vanuit een ruime (alle ondernemingen zonder personeel) en een enge definitie ('nieuwe zelfstandigen') met elkaar te vergelijken. Beide doelpopulaties verhouden zich tot elkaar zoals weergegeven in figuur 1. Zelfstandigen zonder personeel zijn personen die arbeid verrichten voor eigen rekening en risico in een eigen bedrijf of praktijk of in een zelfstandig uitgeoefend beroep en die daarbij geen personeel in dienst hebben. Nieuwe zelfstandigen vormen daarvan een deelsegment. Dat zijn zelfstandigen die ongeveer dezelfde werkzaamheden verrichten onder vergelijkbare omstandigheden als personen in loondienst. Zij hebben geen medeondernemers en bieden voornamelijk hun eigen arbeid en vaardigheden aan. In hoofdstuk 2 wordt verder ingegaan op de afbakening van beide doelpopulaties en hun relevantie.

¹ Bosch en Van Vuuren (2010), Berden et al. (2010), p. 3-5.

Figuur 1 De relatie tussen zelfstandigen zonder personeel en 'nieuwe zelfstandigen'*

* <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=80150NED>.

Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) is geïnteresseerd in het inkomen en vermogen van beide doelpopulaties. Dit is mede ingegeven door het feit dat zelfstandigen, anders dan werknemers, geen aanspraak kunnen maken op sociale voorzieningen, terwijl een deel toch onder vergelijkbare omstandigheden werk verricht. Ook bouwen zelfstandigen niet automatisch een pensioen op waar werknemers in loondienst dat wel doen. Het is daarom relevant om inzicht te krijgen in de financiële situatie van zelfstandigen zonder personeel.

1.2 Doel

De doelstelling van deze studie is om meer uniforme cijfers te presenteren over het zzp-schap. Door aan te sluiten bij de vermelde definities is het voor het eerst mogelijk om uitkomsten te relateren aan andere bronnen en onderlinge vergelijkingen te maken tussen zelfstandigen zonder personeel en nieuwe zelfstandigen. Daarnaast heeft dit onderzoek als doel om inzicht te verschaffen in de **inkomens-** en **vermogenssituatie** en de **dynamiek** van zzp'ers. De hier gepresenteerde cijfers hebben betrekking op deze drie thema's.

Ten slotte fungeert dit project als een pilotonderzoek, waarmee de kwaliteit van de koppeling en de gebruikte databestanden wordt beoordeeld. Door verrijking van de bestanden met registerdata is validatie mogelijk. Dat zal uitwijzen of dergelijke onderzoeken in de toekomst ook kunnen worden uitgevoerd.

1.3 Aanpak

Als methode is ervoor gekozen om secundaire databronnen te koppelen en op basis daarvan een specifieke dataset te construeren voor elke doelpopulatie. Met behulp van twee nieuwe datasets en verrijking daarvan met microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), zijn kenmerken en prestaties van beide typen zelfstandigen geanalyseerd. Deze datasets zijn:

- 1 Het zzp-panel van Panteia/EIM.
- 2 Basisbestand Ondernemingen van Personen (BOP) van het CBS.

Het zzp-panel van Panteia/EIM is opgebouwd uit personen die zelfstandig ondernemende activiteiten uitvoeren, zonder personeel en zonder een medeondernemer en die als voornaamste product hun eigen arbeid aanbieden. Kortom, het is gericht op de groep nieuwe zelfstandigen. Dit panelonderzoek wordt in het kader van het meerjarige onderzoeksprogramma 'MKB en ondernemerschap'¹ uitgevoerd in nauwe samenwerking met SZW. Jaarlijks wordt onder circa 2.000 nieuwe zelfstandigen gemeten hoe het staat met de persoonskenmerken, bedrijfskenmerken, bedrijfsvoering en inkomen, verzekeringen, zelfstandigheid, marktomstandigheden, arbeidsomstandigheden, innovatie en investeringen. Wanneer respondenten afvallen, wordt het panel aangevuld. Metingen zijn in het voor- en het najaar. Voor deze studie zijn metingen gebruikt uit 2009 en 2010.

Het nieuw ontwikkelde Basisbestand Ondernemingen van Personen (BOP) van het CBS is gebruikt om de totale groep zelfstandigen zonder personeel te beschrijven. In dit bestand zijn persoonsgegevens gekoppeld aan bedrijfsgegevens uit het algemene bedrijvenregister (ABR), fiscale gegevens van de Belastingdienst (winstaangifte zelfstandigen) en jaarstukken. De doelpopulatie bestaat uit personen die in 2009 een eenmanszaak hadden zonder personeel.

Beide bestanden zijn op identieke wijze verrijkt met aanvullende gegevens op microniveau uit het CBS Microlab. Hiervoor zijn registergegevens over het persoonlijk inkomen, het huishoudinkomen, huishoudvermogens, de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) en het Sociaal Statistisch Bestand gebruikt (zie hoofdstuk 5 voor gedetailleerde informatie over de dataverrijking).

1.4 Indeling van het rapport

De publicatie is een gezamenlijk product van Panteia/EIM en het CBS. Het onderzoek dient als blauwdruk voor eventuele vervolgprojecten. Vandaar dat een deel van de beschrijving wat meer ingaat op details van de koppelingsprocedure. Voor de leesbaarheid is het rapport daarom opgedeeld in twee delen.

Deel I geeft de achtergrond en doelstelling van het onderzoek weer (hoofdstuk 1). Ook wordt een literatuuroverzicht gepresenteerd met de meest relevante bronnen over de inkomens, vermogens en dynamiek van zzp'ers (hoofdstuk 2). De vergelijkende analyse tussen de groep zelfstandigen zonder personeel en nieuwe zelfstandigen komt aan bod in hoofdstuk 3. Uiteindelijk volgen een conclusie en een aanbeveling voor toekomstig onderzoek (hoofdstuk 4). Deel I van het rapport is te lezen als afzonderlijke publicatie.

¹ Zie: www.ondernemerschap.nl.

Voor de geïnteresseerde lezer gaat deel II specifiek in op de dataverrijking met een gedetailleerde beschrijving van de koppelingsprocedure (hoofdstuk 5), de detailuitkomsten van de groep nieuwe zelfstandigen (hoofdstuk 6) en de detailuitkomsten van de groep zelfstandigen zonder personeel (hoofdstuk 7).

2 Literatuur

In het verleden is vaker gerapporteerd over de financiële positie van zelfstandigen zonder personeel en ook over hun dynamiek. De literatuur hierover is echter uiteenlopend van aard als gevolg van afwijkingen in de gehanteerde methoden en/of verschillende definities. Voor een juiste interpretatie van de geraadpleegde bronnen zal er daarom in eerste instantie een afbakening worden gemaakt van de te analyseren doelpopulaties. Ook wordt hun relevantie geschetst. In dit hoofdstuk worden de meest relevante studies besproken met betrekking tot het inkomen (persoonlijk en gezinsinkomen), het huishoudvermogen en de dynamiek van zzp'ers. De relevante inkomensbegrippen zijn in dit overzicht kort aangeduid en worden gedetailleerd besproken in Bijlage I.

2.1 Afbakening en relevantie van de doelpopulaties

Ruime definitie: Zelfstandigen zonder personeel

In de meest ruime zin wordt een zelfstandige zonder personeel opgevat als iemand die betaalde werkzaamheden verricht buiten een arbeidsovereenkomst en die dat zonder personeel doet.¹ Het CBS omschrijft zelfstandigen zonder personeel als personen die arbeid verrichten voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk of in een zelfstandig uitgeoefend beroep en die daarbij geen personeel in dienst hebben.² In 2012 voldoet een zeer heterogene groep van 760.000 zzp'ers aan deze definitie.³ Hieronder vallen ook ondernemers die een traditionele bedrijfsvorm voeren en die bijvoorbeeld kapitaal hebben geïnvesteerd en productievoorraad hebben. Deze zogenaamde 'klassieke' zelfstandigen dragen minder bij aan flexibiliteit op de arbeidsmarkt⁴, hebben veelal een ondernemingsplan opgesteld om de benodigde investeringen los te krijgen en verrichten wezenlijk andere werkzaamheden dan personen in loondienst. Voorbeelden hiervan zijn zelfstandigen in de landbouw, de horeca of de detailhandel, zoals zelfstandige landbouwers, groenteboeren en caféhouders. Deze ondernemers worden veelal niet geassocieerd met de sterk opkomende zzp-trend. Over de zzp'ers volgens de ruime definitie wordt het vaakst gerapporteerd, mede omdat hier relatief eenvoudige cijfers over te vinden zijn. In deze studie zullen zzp'ers in de ruime definitie worden aangeduid als zelfstandigen zonder personeel. Door gebruik te maken van de BOP van het CBS kan goed worden aangesloten bij deze doelpopulatie.

Enge definitie: 'Nieuwe' zelfstandigen

De sterke opkomst van zzp'ers in het eerste decennium van deze eeuw komt echter hoofdzakelijk voor rekening van zelfstandigen die vergelijkbare werkzaamheden verrichten als personen in loondienst (zie ^(b) in figuur 2). Dit is de

¹ Aerts (2007), Bosch en Van Vuuren (2010).

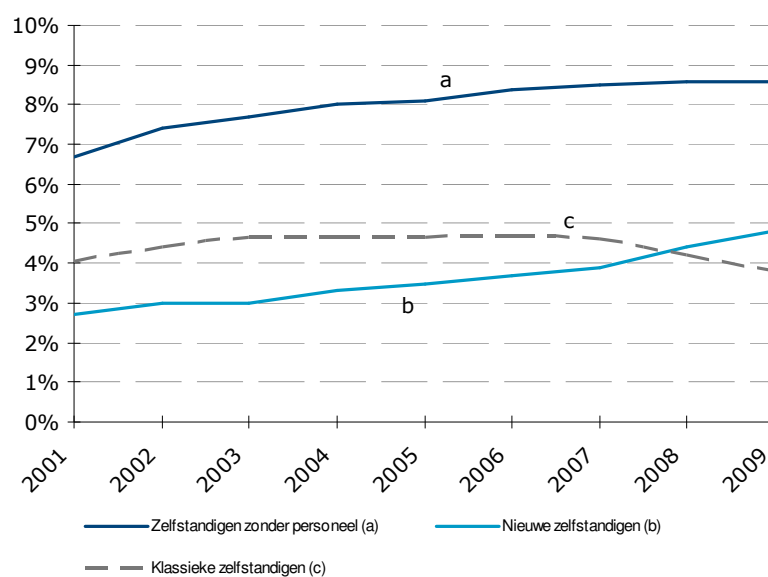
² <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/methoden/toelichtingen/alfabet/z/zelfstandige-zonder-personeel2.htm>.

³ <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=80150NED>.

⁴ Berden et al. (2010) p.5.

enge definitie van zzp'ers en zij worden in deze studie 'nieuwe' zelfstandigen genoemd.¹ De kwalificatie nieuw heeft geen betrekking op een recent ontstaan, maar wel op de recente opmars en politieke aandacht voor zzp'ers.² De belangrijkste kenmerken van nieuwe zelfstandigen zijn het ontbreken van substantiële kapitaalinvesteringen in hun bedrijf en het feit dat zij voornamelijk hun eigen arbeid aanbieden (expertise, kennis en vaardigheden).³ Typische voorbeelden van dit type zelfstandigen zijn de zelfstandige metselaars, stukadoors, kraamhulpen en ook interim-managers, coaches of communicatiedeskundigen. Het CBS telde in het derde kwartaal van 2012 ruim 590.000 zelfstandigen die voornamelijk hun eigen arbeid aanbieden.⁴ Omgerekend is dat 78 procent van alle zelfstandigen zonder personeel en 8 procent van de werkzame beroepsbevolking.

Figuur 2 Aandeel zelfstandigen zonder personeel in totale werkzame beroepsbevolking 2001-2009 naar type zelfstandige

Bron: Koster en De Vries (2011), bewerking EIM.

Beleidsonderzoeksbureaus richten hun onderzoek veelal op de groep nieuwe zelfstandigen, dikwijls ingegeven door beleidsdoeleinden. In het zzp-panel van Pan-teia/EIM worden nieuwe zelfstandigen al enkele jaren in de tijd gevolgd.⁵ In het panel wordt iemand tot de nieuwe zelfstandigen gerekend, als de persoon:

- 1 zelfstandig ondernemende activiteiten uitvoert;
- 2 geen personeel in dienst heeft;
- 3 geen medeondernemer heeft (VOF, CV, etc.);

¹ In sommige studies worden zij ook wel de echte zzp'er genoemd (Vroonhof et al., 2008).

² Aerts (2007) p.5-6.

³ Vroonhof et al. (2008). De Vries, Bangma en Vroonhof (2010), Berden et al. (2010) p.3, De Vries en Vroonhof (2010).

⁴ <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=80150NED>.

⁵ De Vries, Liebrechts en Vroonhof (2011) p.10.

- 4 minimaal 15 uur per week besteedt aan de onderneming;
- 5 geen ondersteuning van familieleden heeft, die bestaat uit dezelfde vakmatige activiteiten en die een substantieel deel uitmaakt van de omzet;
- 6 aangeeft arbeid (ambacht, vaardigheden, kennis, capaciteit, etc.) te beschouwen als het voornaamste product van de onderneming en niet goederen.

De bovenstaande afbakening is gehanteerd voor de analyse van nieuwe zelfstandigen. Deze doelpopulatie kan goed in beeld worden gebracht door gebruik te maken van cijfermateriaal uit het zzp-panel.

Waarom is de afbakening van nieuwe zelfstandigen relevant?

Er zijn meerdere redenen waarom nieuwe zelfstandigen een beleidsmatig relevante groep zijn. Een aantal belangrijke redenen worden hier kort aangestipt:

Juist deze doelpopulatie heeft de afgelopen jaren een sterke groei laten zien, ook ten opzichte van de totale groep zelfstandigen zonder personeel (zie figuur 2). De groei van klassieke zelfstandigen is gestagneerd en zelfs dalende.

De toetredingsdrempels van nieuwe zelfstandigen zijn lager dan die van klassieke zelfstandigen. Doorgaans zijn er niet veel meer investeringskosten nodig dan een computer, een telefoon, internet, een auto of in sommige branches wat specifiek klein gereedschap. Dit verklaart ook de sterke groei en levert een grotere dynamiek op. Het is voor nieuwe zelfstandigen ook makkelijker om het bedrijf te beëindigen en weer in loondienst terug te keren. Klassieke zelfstandigen ondervinden grotere belemmeringen, omdat zij vaker substantieel geïnvesteerd hebben in vaste en vlottende activa.

Het starten als nieuwe zelfstandige vergt minder voorbereidingstijd dan doorgaans geldt voor klassieke zelfstandigen. Er is niet altijd een noodzaak tot een ondernemingsplan, omdat externe financiering niet altijd nodig is. Daarom is de kans op uit noodzaak geboren zelfstandigheid groter binnen deze doelpopulatie. Ook gefaciliteerde starters (starters met behoud van een uitkering) zullen vaker nieuwe zelfstandigen zijn (arbeidaanbieders i.p.v. goederenverkopers).

Beleidsmatige aandacht voor deze groep is niet alleen gericht op de aanbodkant. Ook de behoefte aan flexibiliteit vanuit de werkgevers en daarmee de prikkel om voormalige werknemers als zelfstandige in te huren, is iets wat typisch speelt bij arbeidaanbieders. Deze zelfstandigen 'tegen wil en dank' treffen we minder vaak aan in de horeca of detailhandel.

Nieuwe zelfstandigen verrichten vaak vergelijkbare werkzaamheden onder vergelijkbare omstandigheden als personen in loondienst. Daardoor hebben zij ook te maken met de aan arbeid gekoppelde risico's ten aanzien van bijvoorbeeld scholing, arbeidsomstandigheden, sociale zekerheid en pensioen.

Binnen deze doelpopulatie is het risico op verkapte dienstverbanden groter. Dat geldt niet alleen voor de zelfstandigen 'tegen wil en dank', maar ook voor zelfstandige constructies die opgezet zijn om de sociale wetgeving te omzeilen (de bovenkant van de arbeidsmarkt).

2.2 Inkomenspositie

De inkomenspositie van de zelfstandigen is in eerste instantie afhankelijk van het inkomen dat zij zelf genereren. Juist bij zelfstandigen zonder personeel kan er naast de winst van de onderneming ook sprake zijn van inkomsten uit een dienstbetrekking of een uitkering. Daarnaast kunnen zij ook terugvallen op het inkomen dat door een eventuele partner en/of overige leden in het huishouden wordt ingebracht. Hier worden kort het persoonlijk inkomen en het huishoudinkomen besproken. Waar mogelijk is een onderscheid gemaakt tussen zelfstandigen zonder personeel en nieuwe zelfstandigen.

2.2.1 Persoonlijk inkomen

Tot het persoonlijk inkomen behoren inkomensbronnen die aan een persoon kunnen worden toegerekend.¹ Dit kan dus bestaan uit de winst van de onderneming, eventuele looninkomsten en ook inkomsten uit uitkeringen. In het jaar waarin iemand de overstap maakt van werknemer naar zelfstandige of omgekeerd, is er doorgaans zowel looninkomen als ondernemersinkomen. In 2008 had 80 procent van alle zelfstandigen zonder personeel winstaangifte gedaan. Slechts een klein deel van deze zelfstandigen ontving loon als directeur-groootaandeelhouder. Ruim 10 procent van hen is, over het gehele jaar bezien, voornamelijk afhankelijk geweest van loon of uitkering.² Van de 678.000 zelfstandigen zonder personeel in 2008 hadden er 540.000 in dat jaar helemaal geen looninkomsten (meer). Bijna 85.000 hadden zowel ondernemersinkomen als looninkomsten doordat ze tijdens het jaar zijn veranderd van positie in de werkkring. De overige 53.000 personen hadden naast hun onderneming ook nog een werkkring waaruit ze loon ontvingen. Het aandeel startende ondernemers dat langer dan het overgangsjaar looninkomen heeft naast ondernemersinkomen, schommelt de laatste jaren rond 18 procent.³

Persoonlijk inkomen van zelfstandigen zonder personeel

In een studie van het CBS is aangetoond dat het gemiddelde persoonlijk inkomen van de totale groep zelfstandigen zonder personeel tussen 2005 en 2008 is toegenomen van 29.100 euro tot 33.700 per jaar.⁴ Werknemers met een vast dienstverband verdienden in 2008 gemiddeld 36.200 per jaar. Het gemiddelde is minder geschikt als centrummaat voor het inkomen van ondernemers, omdat dit gevoelig is voor uitschieters (bijvoorbeeld door verliezen met het bedrijf of het vrijmaken van ondernemingsvermogen). In een vervolgstudie van het CBS is daarom het mediane persoonlijk inkomen gepresenteerd.⁵ Dit steeg tot en met 2007 naar 25.600 euro per jaar, maar zakte in de crisisjaren 2009 en 2010 naar 23.500 euro per jaar. Dit is twee keer zo laag als bij werkgevers en ongeveer 40 procent lager dan bij werknemers. In 2010 lag het aandeel zelfstandigen zonder personeel met risico op armoede op 14 procent.⁶ Het mediane inkomen uit de onderneming kwam in 2010 uit op ruim 21.000 euro.⁷ Het inkomen van mannelijke zelfstandigen zonder personeel ligt ongeveer 40 procent hoger dan dat bij vrouwen.

Uit cijfers van de Belastingdienst over 2007 blijkt dat de helft van de inkomstenbelastingplichtige zelfstandigen zonder personeel een winst uit onderneming vóór ondernemersaftrek realiseert tussen 10.000 en 20.000 euro.⁸ Een winst, verge-

¹ In het persoonlijk inkomen telt een aantal inkomensbestanddelen niet mee, omdat die niet zonder meer aan afzonderlijke leden van het huishouden kunnen worden toegerekend. Dit geldt bijvoorbeeld voor huursubsidie of inkomsten uit vermogen.

² Leufkens, Lok en Otten (2011).

³ Leufkens, Lok en Otten (2011).

⁴ Leufkens, Lok en Otten (2011).

⁵ Lok, Otten en Leufkens (2012).

⁶ Lok, Otten en Leufkens (2012).

⁷ Moonen (2012).

⁸ SER (2010) p. 191.

lijkbaar met het minimuminkomen, is ongeveer 20.000 euro per jaar. Winst uit onderneming is maar in beperkte mate een indicator voor het persoonlijk inkomen van zelfstandigen. Fiscale ondernemersfaciliteiten zoals de zelfstandigenaftrek en de MKB-winstvrijstelling kunnen ervoor zorgen dat het netto inkomen hoger uitvalt. Volgens cijfers van de Belastingdienst over 2007 maakt 70 procent van alle zelfstandigen zonder personeel gebruik van de zelfstandigenaftrek. Om zelfstandigenaftrek te kunnen claimen, geldt een minimum van 1.225 uren die aan de onderneming moeten worden besteed. Van de zelfstandigen zonder personeel met een winst van 20.000 euro of meer, claimt 95 procent zelfstandigenaftrek. In de lagere winstregioenen is dit percentage geringer. Van de zelfstandigen zonder personeel met een winst tot 10.000 euro claimt gemiddeld 40 procent zelfstandigenaftrek.¹

Persoonlijk inkomen van nieuwe zelfstandigen

In inkomensstatistieken valt geen onderscheid te maken tussen nieuwe zelfstandigen en klassieke zelfstandigen. Inkomenscijfers van nieuwe zelfstandigen zijn daarom vaak gebaseerd op enquêteresultaten, doorgaans genoteerd in inkomensklassen. In tabel 1 is een overzicht gegeven van het opgegeven netto maandinkomen uit de eigen onderneming van nieuwe zelfstandigen. Variërend van ruim een kwart tot een derde van de nieuwe zelfstandigen realiseert gemiddeld genomen minder dan 1.250 euro netto per maand (omgerekend een jaarincome van maximaal 15.000 euro). Ruim de helft van de nieuwe zelfstandigen met een laag inkomen (minder dan 1.250 euro) heeft naast de onderneming nog een andere inkomstenbron.² Naarmate het inkomen uit de onderneming hoger is, is er minder vaak sprake van een andere inkomstenbron. 23 procent van de nieuwe zelfstandigen die behoren tot de lage inkomens, heeft naast de onderneming een andere baan. Daarnaast is er ook een groep die meer verdient. Bijna een kwart verdient gemiddeld tussen de 2.000 tot 3.000 euro per maand (24.000 tot 36.000 euro per jaar).

Tabel 1 Netto maandinkomen uit de eigen onderneming van nieuwe zelfstandigen

	2008 ^a		2009 ^b		2010 ^c	
	%	Cum.%	%	Cum.%	%	Cum.%
<i>Gemiddeld netto maandinkomen (euro)</i>						
minder dan 1.250	29	29	32	32	26	26
1.250 tot 1.500	13	42	12	44	15	41
1.500 tot 2.000	15	57	14	58	14	55
2.000 tot 3.000	22	79	23	81	23	78
3.000 tot 5.000	15	94	15	96	16	94
5.000 of meer	7	100	5	100	6	100

Bron: ^{a)} Vroonhof et al. (2008), ^{b)} De Vries, Bangma en Vroonhof (2010), ^{c)} De Vries, Liebrechts en Vroonhof (2012).

¹ SER (2010) p. 192.

² Vroonhof et al. (2008).

In alle onderzochte jaren komt het mediane netto jaarinkomen voor nieuwe zelfstandigen uit tussen 18.000 en 24.000 euro per jaar. Hoewel dit lastig te vergelijken is met inkomenscijfers van zelfstandigen zonder personeel, zijn de afwijkingen niet groot.

2.2.2 *Huishoudinkomen*

Niet iedere zelfstandige is even afhankelijk van het eigen inkomen. Naast het persoonlijk inkomen is ook het huishoudinkomen bepalend voor de inkomenspositie. Indien een eventuele partner kostwinner is, verdwijnt (deels) de afhankelijkheid van de inkomsten uit de onderneming. Dit kan leiden tot ander ondernemend gedrag, omdat bijvoorbeeld de noodzaak tot het afdekken van inkomensrisico's kleiner is.

Het huishoudinkomen bestaat uit het inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming en inkomen uit vermogen samengeteld van alle personen in het huishouden. Dit primaire huishoudinkomen wordt nog verhoogd met ontvangen inkomensoverdrachten op gezinsniveau en vormt dan het bruto huishoudinkomen. In Nederland was in 2009 het gemiddelde bruto huishoudinkomen 55.600 euro per jaar.

Huishoudinkomen van zelfstandigen zonder personeel

In de literatuur is weinig bekend over het huishoudinkomen van zelfstandigen zonder personeel. Ook is het niet bekend welk deel het persoonlijk inkomen uitmaakt in het totale huishoudinkomen. Anders gezegd: het is niet bekend hoe afhankelijk zelfstandigen zonder personeel zijn van het persoonlijk inkomen en daarmee van het inkomen uit de onderneming. Een uitzondering daarop zijn alleenstaande zelfstandigen waar het persoonlijk inkomen ook het volledige huishoudinkomen vormt. In 2009 was bijna een kwart van alle zelfstandigen zonder personeel alleenstaand. Bijna 60 procent had een werkende partner. De overige 17 procent had een partner die niet tot de werkzame beroepsbevolking behoorde.¹

Huishoudinkomen van nieuwe zelfstandigen

Ook over het huishoudinkomen van nieuwe zelfstandigen is tot op heden weinig bekend in de literatuur. Wel is bekend dat het inkomen uit de eigen onderneming bij nieuwe zelfstandigen gemiddeld circa 60 procent vormt van het totale gezinsinkomen.² Het alternatieve inkomen betreft vaak dat van de partner of inkomsten uit financiële buffers. Ook kan het gaan om een andere baan/dienstbetrekking of een aanvullende uitkering.

Uit onderzoek onder nieuwe zelfstandigen in Amsterdam blijkt dat vier op de tien vrijwel volledig (75-100 procent van het gezinsinkomen) afhankelijk is van het inkomen dat binnenkomt door hun werk als zelfstandige.³ Financiële afhankelijkheid van het ondernemersinkomen hangt sterk samen met de leeftijd van de zelfstandige (65-plussers zijn het minst afhankelijk door AOW en pensioen), overige inkomsten (andere baan of pensioen) en de samenstelling van het huishouden.

¹ Dekker en Kösters (2010).

² De Vries en Vroonhof (2011).

³ De Jong en Van Oosteren (2010).

2.3 Vermogen

Vanuit de politiek gaat veel aandacht uit naar de financiële kwetsbaarheid van zelfstandigen zonder personeel. Een gunstige vermogenspositie is belangrijk om zich tegenvallers te kunnen permitteren en een periode van inkomstenderving te overbruggen. Daarnaast bouwen zelfstandig ondernemers, anders dan personen in loondienst, niet automatisch een pensioen op. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat circa de helft van de zzp'ers inkomen uit de onderneming aan de kant zet voor de oude dag.¹ Dit hoeft geen probleem te zijn, omdat het pensioen, bijvoorbeeld na bedrijfsbeëindiging, uit het vermogen kan worden ingelegd. De vermogenspositie wordt bepaald door het saldo van bezittingen en schulden. Het vermogen wordt op huishoudniveau toegerekend, omdat sommige posten zoals onroerende zaken en hypotheekschuld niet aan individuen zijn toe te kennen.

Vermogens van zelfstandigen zonder personeel

In een recent onderzoek van het CBS is gebleken dat de vermogenspositie van zelfstandigen zonder personeel in 2010 respectabel was.² Meer dan de helft had een positief saldo van bezittingen en schulden van 139.000 euro. Het mediane huishoudvermogen lag tussen werknemers (51.000 euro) en zelfstandigen met personeel (209.000 euro) in. Een dergelijke vermogensopbouw lijkt een gunstige uitgangspositie voor pensioenopbouw via de derde pijler.

Vermogens van nieuwe zelfstandigen

Over de vermogensopbouw van nieuwe zelfstandigen is nagenoeg niets bekend. Alleen of en de wijze waarop gespaard wordt voor de oude dag, is in het verleden gemeten. In totaal heeft in 2009 circa 47 procent niets opzijgezet voor zijn oude dag. Gemiddeld genomen is in 2009 ruim 7 procent van het jaarinkomen opzijgezet voor de oude dag. Als nieuwe zelfstandigen hebben gespaard, zetten zij gemiddeld 16 procent van het jaarinkomen aan de kant.

2.4 Dynamiek

Van zelfstandigen zonder personeel wordt beweerd dat zij flexibiliteit inbrengen en zich bewegen binnen het grijze gebied tussen ondernemers en werknemers. Daarmee voeren zij mogelijk ook een flexibeler arbeidsbestaan.³ Zoals in paragraaf 2.1 al is aangestipt, zijn de toetredingsdrempels voor de groep nieuwe zelfstandigen laag. Het starten van een bedrijf kan relatief eenvoudig, zonder al te veel investeringskosten. Dit kan in voltijd gebeuren, maar ook in deeltijd, bijvoorbeeld in combinatie met zorgtaken of een baan.⁴ Andersom is het relatief eenvoudig om het bedrijf te beëindigen en (tijdelijk) te kiezen voor het werknemerschap. Door deze dynamiek zijn zelfstandigen zonder personeel moeilijk grijpbaar voor onderzoek en statistiek.⁵ Bij longitudinale panels kan dit tot problemen leiden.

¹ SER (2010) p. 119; De Vries en Vroonhof (2011); De Vries, Liebrechts en Vroonhof (2012).

² Lok, Otten en Leufkens (2012) p. 282.

³ Van Halem (2010).

⁴ Urlings (2009).

⁵ Klein Hesselink (2010) p. 45.

Dynamiek onder zelfstandigen zonder personeel

In drie samenhangende studies heeft het CBS gekeken naar de overstap van werknemers naar het ondernemerschap, van ondernemers naar het werknemerschap en van pas gestarte ondernemers die weer werknemer worden.¹ Van 2003 op 2004 hebben 38.040 personen de overstap gemaakt van werknemer naar ondernemerschap, waarvan 82 procent als zelfstandige zonder personeel (ruim 31.100). Niet iedereen start als voltijd zelfstandige. Bijna 30 procent van de overstappers start als hybride ondernemer. Andersom hebben van 2004 op 2005 ruim 23.400 zelfstandig ondernemers de overstap gemaakt naar het werknemerschap. Ruim een op de drie overstappers doet dat in combinatie met het ondernemerschap (hybride).

Koppeling van beide overstapmomenten toont aan dat 13 procent van de recent gestarte ondernemers binnen een jaar weer kiest voor het werknemerschap.² Het is niet duidelijk hoeveel zelfstandigen zonder personeel dit betreft. In sectoren als de landbouw en de groothandel komt dit relatief vaker voor. In de bouw is het terugkeerpercentage 7 procent. Jongere starters keren relatief minder vaak terug in loondienst. Op latere leeftijd is de kans groter dat recent gestarte ondernemers weer terugkeren in loondienst. Boven de 50 jaar keert een op de vijf terug. Vermoedelijk hangt de overstap van werknemer naar ondernemerschap op hogere leeftijd vaker samen met het ontbreken van alternatieven in loondienst.

Dynamiek onder nieuwe zelfstandigen

Van nieuwe zelfstandigen zou kunnen worden verwacht dat de dynamiek nog groter is. Zij ondervinden immers minder toe- en uittredingsdrempels. Concrete overstapcijfers ontbreken echter. Informatie over het initiële overstapmoment, de start als zelfstandig ondernemer, is wel bekend. De meeste nieuwe zelfstandigen starten vanuit een dienstbetrekking. Voorafgaand aan hun start als zelfstandige was ruim 80 procent in loondienst (tabel 2). Een beperkt deel is eerder werkgever geweest en is daarna zonder personeel verdergegaan. Ondernemers die zijn gestart als werkloze of vanuit een uitkeringssituatie, komen in beperkte mate voor (5 procent). Dit geldt ook voor de groep die rechtstreeks vanuit een opleiding is gestart (4 à 5 procent).³

¹ Urlings (2009); Braams (2009); Braams en Urlings (2009).

² Braams en Urlings (2009).

³ De Vries en Vroonhof (2010); De Vries, Liebrechts en Vroonhof (2011).

Tabel 2 Arbeidsmarktsituatie voorafgaande aan het zelfstandig ondernemerschap, in procenten

<i>Situatie voor men zelfstandige werd</i>	<i>2010^a</i>	<i>2011^b</i>
Werknemer	81	81
Werkgever	4	6
Werkloos/arbeidsongeschikt/uitkeringsgerechtigd	6	5
Gepensioneerd	n.b.	0
Scholier/student	4	5
Anders	5	5

Bron: ^{a)} De Vries en Vroonhof (2010), ^{b)} De Vries, Liebrechts en Vroonhof (2011).

Uit het startjaar van nieuwe zelfstandigen kan worden afgeleid dat de bedrijven van nieuwe zelfstandigen over het algemeen al langer actief zijn. Ruim de helft van de zzp-ondernemingen bestaat langer dan vijf jaar en meer dan een derde bestaat zelfs al tien jaar of langer.¹ Een lange bestaansduur is een mogelijke indicatie voor beperkte dynamiek. Uit onderzoek onder nieuwe zelfstandigen in Amsterdam blijkt dat zij veelal meer dan 3 jaar actief zijn als zelfstandig ondernemer.² Vaak zijn zij eerst een tijd werkzaam geweest in loondienst. De helft van de nieuwe zelfstandigen heeft in totaal meer dan 20 jaar werkervaring, terwijl maar 15 procent meer dan 20 jaar werkervaring heeft als zelfstandige.

Hybride ondernemerschap

In het jaar waarin iemand de overstap maakt van werknemerschap naar zelfstandige is er doorgaans zowel looninkomen als ondernemersinkomen. Personen die naast het ondernemerschap nog enige tijd (in deeltijd) werknemer blijven, hebben daardoor behalve in het overgangsjaar nog langer zowel loon als ondernemersinkomen. Wanneer tegelijkertijd sprake is van inkomen uit een onderneming en inkomen uit een dienstbetrekking, is er sprake van hybride ondernemerschap. Het zwaartepunt tussen beide inkomensbronnen kan per jaar wisselen. In een dergelijk geval kan dit worden geïnterpreteerd als een soort permanente dynamiek. Uit de literatuur is niet op te maken in hoeverre het zwaartepunt tussen de onderneming en de dienstbetrekking wisselt bij hybride ondernemers. Ook lopen de aandelen hybride ondernemers in de literatuur sterk uiteen.

De Belastingdienst heeft bijvoorbeeld berekend dat 45 procent van de zelfstandigen zonder personeel in 2007 hybride ondernemer was. Het CBS meldt dat 17 procent van de zelfstandigen zonder personeel die in 2007 zijn gestart, ook in 2008 nog looninkomsten had naast het ondernemersinkomen.³ In dat jaar bestond hun bruto inkomen uit arbeid en onderneming voor ruim een kwart uit looninkomsten. Onder nieuwe zelfstandigen blijkt 28 procent nog inkomsten te ontvangen uit loon, pensioen of uitkering.⁴

¹ De Vries, Liebrechts en Vroonhof (2011).

² De Jong en Van Oosteren (2010).

³ Leufkens, Lok en Otten (2011).

⁴ De Vries en Vroonhof (2010).

2.5 Samenvatting

Het mediane persoonlijk inkomen van zelfstandigen zonder personeel (23.500 euro in 2009) is lastig te vergelijken met dat van nieuwe zelfstandigen (naar schatting tussen 18.000 en 24.000 euro in 2009). Vaak zijn de bronnen en daarmee de betrouwbaarheid verschillend. Hoewel een vergelijking lastig is, lijken de inkomenscijfers niet erg af te wijken van elkaar. De mediane winst uit onderneming van zelfstandigen zonder personeel ligt tussen de 10.000 en 20.000 euro.

Over de hoogte van het huishoudinkomen van zelfstandigen zonder personeel is tot op heden weinig bekend. Ook de mate waarin het persoonlijk inkomen deel uitmaakt van het huishoudinkomen, of in andere bewoordingen de afhankelijkheid daarvan, blijft onduidelijk. Van nieuwe zelfstandigen is bekend dat zij niet altijd volledig afhankelijk zijn van het ondernemersinkomen (circa 60 procent). De afhankelijkheid hangt samen met overige inkomsten, huishoudsamenstelling en leeftijd.

Zelfstandigen zonder personeel hebben doorgaans een respectabele vermogenspositie. Het mediane vermogen in 2010 bedroeg 139.000 euro. Een dergelijke vermogensopbouw lijkt een gunstige uitgangspositie voor pensioenopbouw via de derde pijler. Over de vermogenspositie van nieuwe zelfstandigen is nog weinig gepubliceerd. Wel is bekend dat een op de twee zzp'ers inkomen uit de onderneming opzijzet voor de oude dag. Gemiddeld genomen wordt ruim 7 procent van het ondernemersinkomen opzijgezet.

Dynamiek onder zelfstandigen zonder personeel komt in beperkte mate voor. Het is niet precies bekend hoeveel zelfstandigen zonder personeel binnen een jaar weer voor het werknemerschap kiezen, maar bij recent gestarte ondernemers betreft dit 13 procent. Van nieuwe zelfstandigen zijn geen concrete overstapcijfers bekend. Uit het startjaar kan worden afgeleid dat zzp-ondernemingen over het algemeen al langere tijd actief zijn en dat kan een indicatie zijn voor beperkte dynamiek.

3 De financiële positie en dynamiek van zelfstandigen zonder personeel

De belangrijkste uitkomsten van de vergelijkende analyse tussen zelfstandigen zonder personeel en de subgroep nieuwe zelfstandigen worden in dit hoofdstuk gepresenteerd. Vergelijkingen in dit hoofdstuk van inkomens, vermogens en dynamiek zijn op basis van dezelfde data. Als eerste worden enkele achtergrondkenmerken besproken, die (deels) dienen ter verklaring van de overige uitkomsten. Resultaten van de gehele groep zelfstandigen zonder personeel zijn gebaseerd op een aselechte (representatieve) steekproef van 53.599 zelfstandigen uit het Basisbestand Ondernemingen van Personen (BOP). Uitkomsten van nieuwe zelfstandigen zijn gewogen (representatieve) resultaten van circa 1.800 zelfstandigen uit het zzp-panel. Voor een gedetailleerde uitleg van de totstandkoming van de cijfers kan hoofdstuk 5 worden geraadpleegd. Uitleg over de gehanteerde inkomensbegrippen en hoe die zich tot elkaar verhouden, is terug te vinden in Bijlage I.

3.1 Achtergrondkenmerken

In de paragrafen 3.2, 3.3 en 3.4 worden het inkomen, het vermogen en de dynamiek van zelfstandigen zonder personeel en nieuwe zelfstandigen besproken. Een deel van de verschillen kunnen worden verklaard door de kenmerken en de samenstelling van de doelgroepen. In deze paragraaf volgen enkele cijfers over achtergrondkenmerken zoals sector, geslacht, leeftijd, herkomst en bestaansduur (afgeleid van jaar van inschrijving).

Sector

In tabel 3 worden beide doelpopulaties in dit onderzoek weergegeven naar sector. De resultaten van beide doelpopulaties zijn gebaseerd op steekproeven. Duidelijk is te zien dat de totale groep zelfstandigen zonder personeel meer ondernemers omvat in de handel, horeca en reparatie en ook iets meer landbouwers en zelfstandigen in de bouw. Nieuwe zelfstandigen zijn relatief vaker actief in de overige zakelijke dienstverlening en in de overige dienstverlening.

Tabel 3 Verdeling van zelfstandigen zonder personeel naar sector (in procenten)

<i>Sector</i>	<i>Zelfstandigen zonder personeel</i>	<i>Nieuwe zelfstandigen</i>
Aantal x 1.000	53,5	1,8
Landbouw	4%	1%
Industrie	4%	3%
Bouw	17%	13%
Handel, horeca, reparatie	20%	8%
Transport, opslag, communicatie	5%	4%
ICT	4%	4%
Overige zakelijke dienstverlening	16%	26%
Zorg en welzijn	4%	7%
Onderwijs en training	5%	4%
Overige dienstverlening	21%	31%

Geslacht

Van de zelfstandigen zonder personeel is 71 procent man en 29 procent vrouw (tabel 4). Nagenoeg dezelfde verhouding is terug te vinden bij nieuwe zelfstandigen.

Tabel 4 Zelfstandigen zonder personeel naar geslacht (in procenten)

<i>Geslacht</i>	<i>Zelfstandigen zonder personeel</i>	<i>Nieuwe zelfstandigen</i>
Man	71%	69%
Vrouw	29%	31%

Leeftijd

Uit tabel 5 blijkt dat meer dan de helft van de totale groep zelfstandigen zonder personeel valt in de leeftijdscategorie 35 tot en met 49 jaar. De leeftijdsopbouw van nieuwe zelfstandigen is afwijkend. Zij zijn over het algemeen wat ouder dan de totale groep zelfstandigen zonder personeel. Relatief vaker zijn het 50-plussers.

Tabel 5 Zelfstandigen zonder personeel naar leeftijdscategorie (in procenten)

<i>Leeftijdscategorieën</i>	<i>Zelfstandigen zonder personeel</i>	<i>Nieuwe Zelfstandigen*</i>
Aantal x 1.000	53,5	1,8
tot 35 jaar	16%	7%
35 tot en met 49 jaar	51%	49%
50 tot en met 64 jaar	29%	38%
65+	4%	6%

Herkomst

Verder heeft 83 procent van de totale groep zelfstandigen zonder personeel de Nederlandse nationaliteit (tabel 6). Ruim 10 procent is een niet-westerse allochtoon. Een even groot aandeel van de nieuwe zelfstandigen is autochtoon. Vanwege geringere aantallen is het niet mogelijk geweest voor de nieuwe zelfstandigen een uitsplitsing te maken naar westerse/niet-westerse allochtonen.

Tabel 6 Zelfstandigen zonder personeel naar herkomstgroepering (in procenten)

<i>Herkomst</i>	<i>Zelfstandigen zonder personeel</i>	<i>Nieuwe zelfstandigen</i>
Aantal x 1.000	53,5	1,8
Autochtoon	83%	84%
Allochtoon, waarvan:	16%	12%
westerse allochtoon	6%	-
niet-westerse allochtoon	10%	-
Onbekend	-	3%

Bestaansduur (afgeleid van inschrijvingsjaar)

Op basis van het jaar van inschrijving is de bestaansduur van het bedrijf bepaald. De ondernemingen van zelfstandigen zonder personeel en nieuwe zelfstandigen zijn over het algemeen bedrijven die al meerdere jaren actief zijn (tabel 7). Dit komt ook overeen met de bevindingen in de literatuur. Wat betreft bestaansduur wijken nieuwe zelfstandigen niet substantieel af van de totale groep zelfstandigen zonder personeel. Ruim de helft bestaat langer dan vijf jaar. Bijna drie op de tien heeft een bestaansduur van tien jaar of langer.

Tabel 7 Zelfstandigen zonder personeel naar bestaansduur* (in procenten)

<i>Bestaansduur</i>	<i>Zelfstandigen zonder personeel</i>	<i>Nieuwe zelfstandigen</i>
Aantal x 1.000	41,2	1,8
0 tot en met 2 jaar	31%	28%
3 tot en met 4 jaar	18%	18%
5 tot en met 9 jaar	22%	26%
10 tot en met 19 jaar	21%	22%
20 jaar of langer	8%	5%

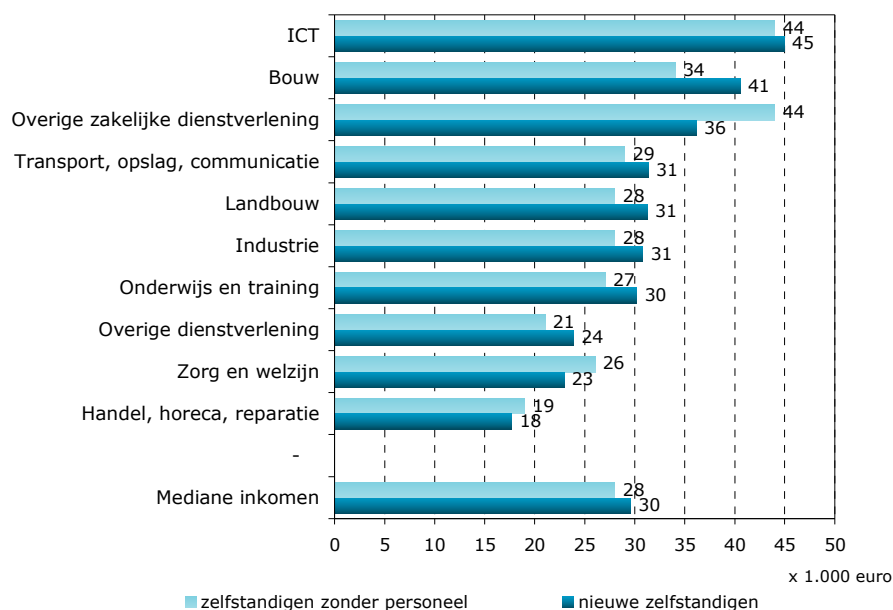
* Voor 12.000 zelfstandigen zonder personeel en 60 nieuwe zelfstandigen ontbreekt een waarneming bij het jaar van inschrijving.

3.2 Inkomens

Het persoonlijk bruto inkomen

Het inkomen van zelfstandigen is niet, zoals in loondienst, een vast inkomen. De zelfstandige zal zijn inkomen uit de winst van zijn onderneming moeten verkrijgen en die kan variëren. Sommige zelfstandigen ontvangen daarnaast ook inkomsten uit andere bronnen zoals loon, uitkering of vermogen. Alles bij elkaar vormt dit het persoonlijk bruto inkomen (zie ook Bijlage I). In het literatuuroverzicht in hoofdstuk 2 is geen concrete aanleiding gevonden voor wezenlijke verschillen tussen het persoonlijk inkomen van zelfstandigen zonder personeel en dat van nieuwe zelfstandigen.

Figuur 3 Mediane persoonlijk bruto inkomen in 2009

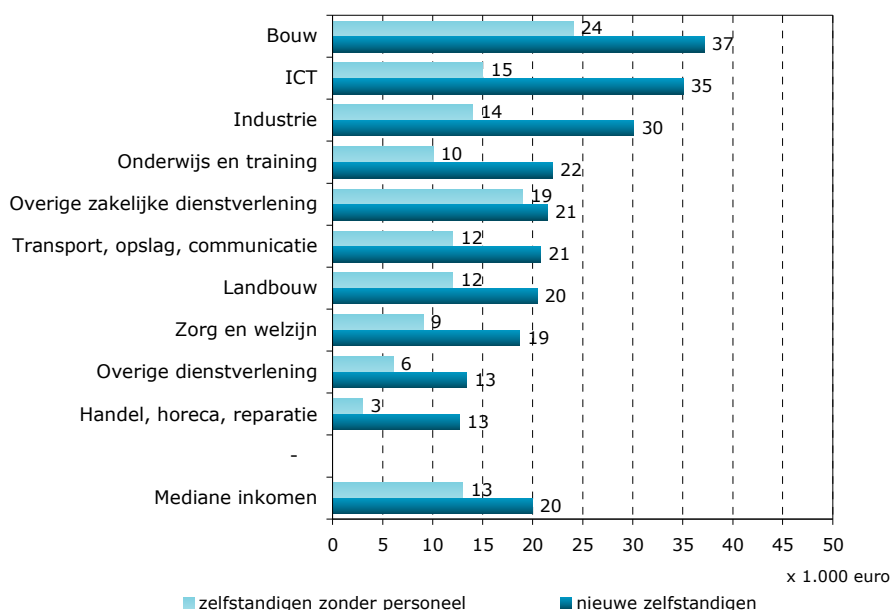

Het mediane persoonlijk bruto inkomen van beide doelpopulaties verschilt nagenoeg niets (figuur 3). In 2009 verdienden zelfstandigen zonder personeel 28.000 en nieuwe zelfstandigen 30.000 euro. In relatie tot de bevindingen uit de literatuur is het gegenereerde inkomen hoog. In de ICT, de bouw en de overige zakelijke dienstverlening worden de hoogste inkomens gerealiseerd. In de handel, horeca en reparatie worden de laagste inkomens gegenereerd. Binnen sectoren zijn de inkomensverschillen tussen beide groepen relatief klein, uitgezonderd de bouwsector en de overige zakelijke dienstverlening. Nieuwe zelfstandigen verdienen in de bouw aanzienlijk meer dan de totale groep zelfstandigen zonder personeel en in de overige zakelijke dienstverlening aanzienlijk minder.

Winst uit de onderneming

De winst voor belasting is de winst waarover de zzp'er belasting moet afdragen. Deze indicator geeft aan hoe het economische presteren van de zelfstandigen is. Fiscale ondernemersfaciliteiten spelen echter wel een rol. De winst kan bijvoorbeeld worden verminderd met ondernemersaftrek of MKB-vrijstelling. Dit zijn allemaal hulpmiddelen om zzp'ers te ondersteunen bij het opstarten en ontwikkelen van de onderneming. Een negatieve winst staat gelijk aan een verlies, maar een positieve winst kan door de ondernemersaftrek of MKB-vrijstelling ook negatief worden.

Figuur 4 Mediane winst voor belasting in 2009

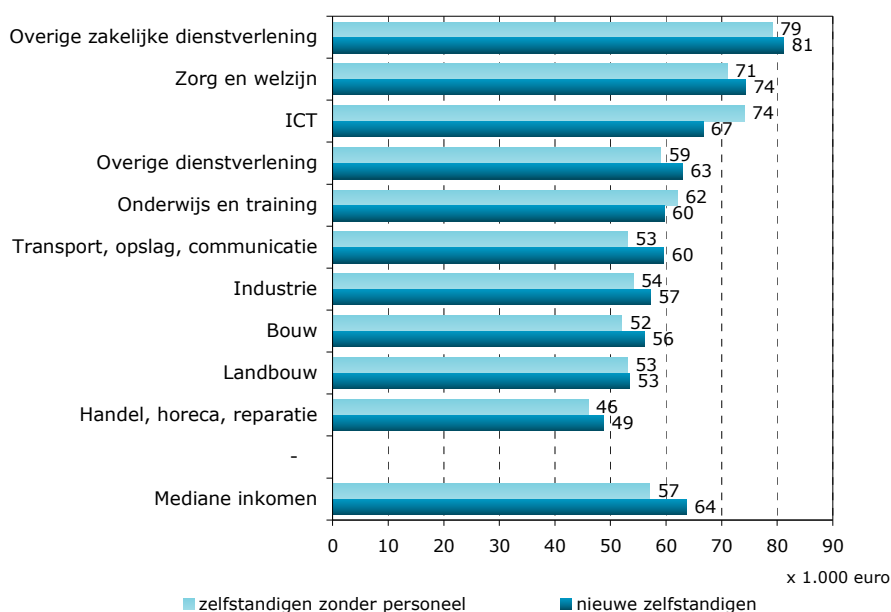
In 2009 kwam de mediane winst voor belasting van zelfstandigen zonder personeel uit op 13.000 euro (figuur 4). De ondernemingswinst van nieuwe zelfstandigen lag aanzienlijk hoger. Dit komt redelijk overeen met de conclusie uit paragraaf 2.2.1 en kan deels worden verklaard door een verschil in opleidingsniveau.

Uit gegevens van de Enquête beroepsbevolking¹ blijkt dat nieuwe zelfstandigen over het algemeen vaker hoger opgeleid zijn. Ook zijn er verschillen naar sector. De grootste verschillen zijn terug te vinden in de ICT, de industrie en de bouw. De ondernemingswinsten zijn het laagst in de handel, horeca en reparatiesector. Dat de ondernemingswinst lager uitvalt dan het persoonlijk bruto inkomen, is een definitiekwestie (zie Bijlage I). De verschillen tussen beide doelpopulaties is opvallend.

Huishoudinkomen

Naast het inkomen op individueel niveau bepaalt het huishoudinkomen hoe de inkomenspositie is. Dit inkomen bepaalt mede in hoeverre zelfstandigen ergens op terug kunnen vallen bij het wegvallen van de winst uit onderneming. Hoe hoger het aandeel ondernemingswinst, des te afhankelijker een zelfstandige is van het functioneren van zijn bedrijf. Het huishoudinkomen wordt bepaald door het persoonlijk inkomen van alle leden van het huishouden bij elkaar op te tellen. Daarbij komt ook nog inkomen uit een vermogen en inkomensoverdrachten op gezinsniveau.

Figuur 5 Bruto huishoudinkomen naar sector in 2009

In 2009 bedroeg het mediane bruto huishoudinkomen van zelfstandigen zonder personeel 57.000 euro (figuur 5). Nieuwe zelfstandigen komen daar nog net boven met 64.000 euro. De verschillen zijn niet groot, ook niet op sectorniveau. Het mediane huishoudinkomen is bij nieuwe zelfstandigen circa drie keer en bij zelfstandigen zonder personeel circa vier keer zo hoog als de mediane ondernemingswinst.

¹ Zie www.cbs.statline. Geraadpleegd november 2012.

3.3 Huishoudvermogen

In hoofdstuk 2 is opgemerkt dat vermogen wordt waargenomen op het niveau van het huishouden. Negatieve waarden (schulden) kunnen voorkomen en zijn daarom meegenomen in de analyses.

Compositie van het huishoudvermogen in 2009

Het vermogen van het huishouden is opgebouwd uit de waarde van de bezittingen minus de waarde van de schulden. Bezittingen kunnen zowel vaste activa als liquide tegoeden zijn. Vaste activa zijn bijvoorbeeld de eigen woning en andere onroerende zaken. Liquide tegoeden zijn aandelen en obligaties, bank- en spaartegoeden, overige bezittingen en ook het ondernemingsvermogen. Daartegenover kan een huishouden ook schulden (negatief vermogen) hebben zoals hypotheekschuld of overige schulden.

Tabel 8 Samenstelling van het gemiddelde huishoudvermogen in 2009

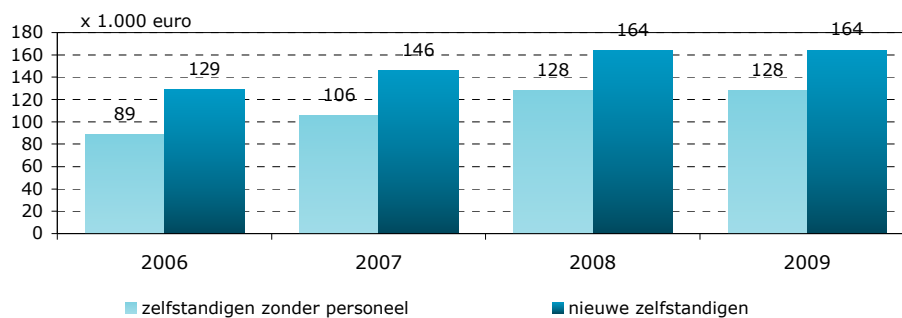
<i>x 1.000 euro</i>	<i>Zelfstandigen zonder personeel</i>	<i>Nieuwe zelfstandigen</i>
Gemiddeld totaal vermogen	255	271
waarvan:		
Eigen woning	255	284
Hypotheekschuld	141	151
Onroerende zaken excl. 1e eigen woning	49	28
Aandelen en obligaties	40	85
Bank- en spaartegoeden	47	63
Ondernemingsvermogen	22	18
Overig vermogen uit bezittingen en ondernemingen	7	6
Overige schulden	23	21
Gemiddeld totaal vermogen excl. overwaarde eigen woning	141	138
Mediaan totaal vermogen	128	164
Mediaan totaal vermogen excl. overwaarde eigen woning	37	102

In 2009 was het gemiddelde huishoudvermogen opgebouwd zoals weergegeven in tabel 8. De gemiddelde waarden zijn gebaseerd op valide waarnemingen. Het gemiddelde vermogen van zelfstandigen zonder personeel lag op 255.000 euro. Nieuwe zelfstandigen hadden met een gemiddeld vermogen van 271.000 euro zelfs een riantere vermogenspositie. Net als bij het inkomen is het gemiddelde vermogen gevoelig voor uitschieters. Het mediane vermogen kwam uit op respectievelijk 128.000 en 164.000 euro.

De waarde van de eigen woning vormt een belangrijke component binnen het vermogen van het huishouden, maar dit vermogen zit 'vast' en is niet gegarandeerd. Voor een beter beeld is er ook gecorrigeerd voor de overwaarde van de eigen woning (waarde eigen woning minus hypotheekschuld). Na aftrek van de overwaarde zijn het gemiddelde en mediane vermogen voor zelfstandigen zonder personeel nog maar respectievelijk 141.000 en 37.000 euro. Voor nieuwe zelf-

standigen komt uit op respectievelijk 138.000 en 102.000 euro. Het is niet duidelijk waarom het verschil zo groot is bij zelfstandigen zonder personeel. Toekomstig onderzoek is nodig om dit te duiden. Het ondernemingsvermogen vormt bij beide doelpopulaties slechts 6 à 7 procent van het totale huishoudvermogen.

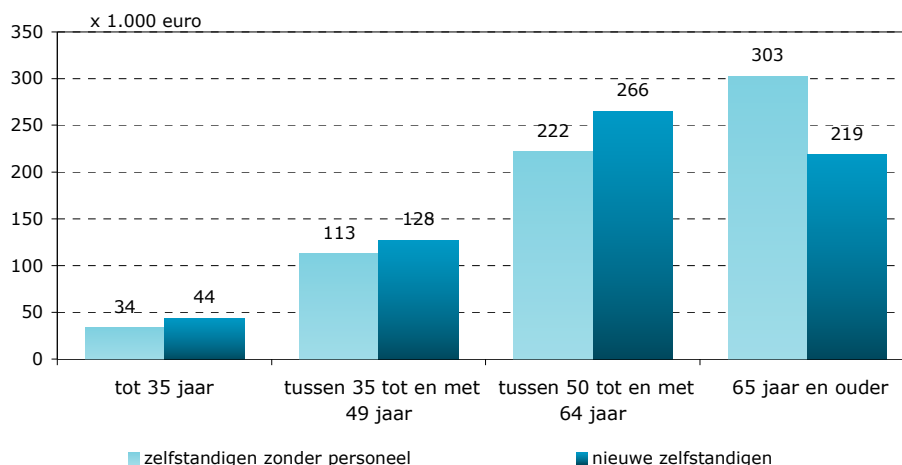
Figuur 6 Ontwikkeling van het mediane huishoudvermogen, 2006-2009

Ontwikkeling van het mediane huishoudvermogen

De ontwikkeling van het mediane huishoudvermogen in de jaren 2006 tot en met 2009 is weergegeven in figuur 6. Tot 2009 is de vermogenspositie elk jaar verbeterd. In het laatste jaar is de toename gestagneerd. Het huishoudvermogen van zelfstandigen zonder personeel is consistent lager dan dat van nieuwe zelfstandigen (circa 40.000 euro). Een verklaring hiervoor is het verschil in leeftijdsopbouw. Nieuwe zelfstandigen hebben vaker een hogere leeftijd dan de totale groep en hebben dus ook vaker een groter vermogen opgebouwd.

Figuur 7 Mediane huishoudvermogen in 2009 naar leeftijd

Vermogenspositie en leeftijd

Het is relevant om te kijken naar de leeftijdsopbouw. Oudere mensen hebben meer vermogen opgebouwd, omdat ze langer hebben geleefd en meer schulden hebben kunnen aflossen. Dit is duidelijk te zien in figuur 7. Meer dan de helft

van de zelfstandigen zonder personeel die 65 jaar zijn of ouder, heeft bijvoorbeeld een vermogen opgebouwd van 303.000 euro of meer. Bij de nieuwe zelfstandigen blijkt het leeftijdseffect niet lineair. Na de leeftijd van 64 jaar verslechtert de vermogenspositie enigszins.

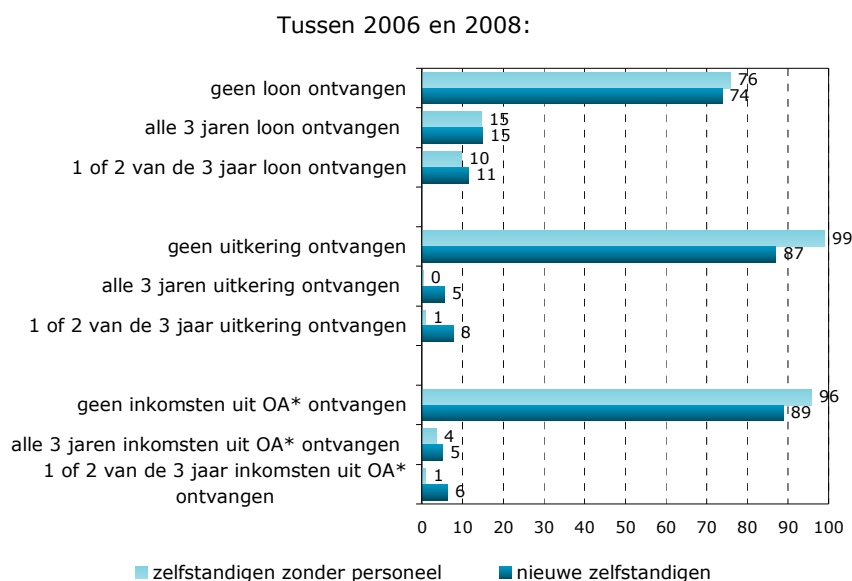
3.4 Dynamiek

Tijdens de uitvoering van deze studie is het niet mogelijk gebleken om een diepgaande analyse uit te voeren naar overstapmomenten in de periode 2006-2008. Voor deze periode waren er loon- en uitkeringsgegevens beschikbaar, maar ontbraken gegevens over de status als zelfstandige.¹ Daarom is de analyse hier toegespitst op de mate waarin inkomsten worden gegenereerd naast die uit de onderneming.

In de analyse zijn inkomsten uit loon, uitkeringen en/of overige arbeid vastgesteld uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) voor de periode 2006-2008. Als de zelfstandige loon ontvangt, houdt dat in dat die persoon een paar maanden in het jaar in loondienst was en/of naast zijn activiteiten als zelfstandige ook inkomen uit loondienst heeft ontvangen. Er is geen ondergrens gebruikt voor het aantal dagen dat loon is ontvangen. Om toch iets meer inzicht te krijgen in de dynamiek is in de analyse een uitsplitsing gemaakt tussen zelfstandigen die vóór en zelfstandigen die tijdens de onderzoeksperiode 2006-2008 zijn gestart. Daarbij is aangenomen dat de eerste categorie de ondernemende activiteiten heeft doorgezet tijdens de onderzoeksperiode. Zij zijn dus constant zelfstandige geweest.

¹ In de BOP waren voornamelijk gegevens beschikbaar van 2009 en voorlopige cijfers van 2010. Er kon dus niet met zekerheid worden vastgesteld of respondenten tussen 2006-2008 ook zelfstandigen waren.

Figuur 8 Overige inkomsten van zelfstandigen, gestart voor 2006 (in procenten)

* Overige Arbeid.

Figuur 8 geeft het aandeel zelfstandigen weer dat tussen 2006 en 2008 inkomsten heeft ontvangen uit loon, uitkering of overige arbeid. Dit betreft zelfstandigen met een startdatum van voor 2006. Wat betreft looninkomsten verschillen zelfstandigen zonder personeel en nieuwe zelfstandigen vrijwel niet. Driekwart heeft geen inkomen uit loon. Het aandeel hybride ondernemers in de onderzoeksperiode is ongeveer 15 procent. 10 procent ontvangt wisselend loon naast inkomsten uit hun onderneming. Onder deze groep zal eerder sprake zijn van dynamiek. Nieuwe zelfstandigen ontvangen iets vaker een uitkering of inkomsten uit overige arbeid. Van de groep die tijdens de onderzoeksperiode is gestart (in of na 2006), valt de dynamiek niet te analyseren, omdat niet is vast te stellen of zij ook alle drie de onderzoeksjaren als zelfstandige actief waren.

4 Conclusies van deel I

Met behulp van deze studie bleek het mogelijk om meer eenduidige cijfers te presenteren over zelfstandigen zonder personeel. Eenduidigheid is ontstaan door aan te sluiten bij twee gangbare definities van zelfstandigen zonder personeel en deze tot elkaar te relateren. Met behulp van twee nieuwe datasets zijn gegevens gepresenteerd over de inkomens- en vermogenspositie en de dynamiek van zelfstandigen. Resultaten uit de eerste dataset sluiten aan op de brede definitie van zelfstandigen zonder personeel en een tweede dataset was gericht op de groep nieuwe zelfstandigen.

Inkomen

Er is geen wezenlijk verschil gevonden tussen het persoonlijk inkomen van de totale groep zelfstandigen zonder personeel en de groep nieuwe zelfstandigen. Voor beide groepen ligt de mediaan op ongeveer 30.000 euro op jaarbasis. Dit is iets hoger dan op basis van de literatuur mocht worden verwacht. Zelfstandigen in de ICT, de bouw en de overige zakelijke dienstverlening genereren de hoogste inkomens. Een beperkt deel van het persoonlijk inkomen is gebaseerd op de winst uit onderneming. De gevonden ondernemingswinst strookt met de bevindingen in de literatuur (tussen 10.000 en 20.000 euro). Opvallend is hier het verschil tussen de totale groep zelfstandigen zonder personeel en de nieuwe zelfstandigen. Een mogelijke verklaring is de mogelijkheid van reserveringen, die vaker door de groep klassieke zelfstandigen worden aangewend voor kapitaalinjecties in het bedrijf. Daarvoor wordt dan vaker ondernemingsvermogen onttrokken en slinkt de winst. Ook het huishoudinkomen van beide doelpopulaties komt sterk overeen.

Vermogen

Het mediane huishoudvermogen van de totale groep zelfstandigen zonder personeel is 128.000 euro. Dit valt iets lager uit dan het vermogen dat in andere studies naar voren is gekomen. In vergelijking met werknemers is de vermogenspositie van zelfstandigen zonder personeel riant.¹ Nieuwe zelfstandigen zijn zelfs nog meer vermogend. De mediaan komt uit op 164.000 euro, nog altijd lager dan bij zelfstandigen met personeel. Het vermogen is, met uitzondering van 2009, gestegen. Een dergelijke vermogensopbouw lijkt een gunstige uitgangspositie voor pensioenopbouw via de derde pijler.

Het verschil tussen beide doelpopulaties kan voor een deel worden verklaard door het verschil in kapitaalinvesteringen. Nieuwe zelfstandigen bezitten minder overige onroerende zaken zoals panden of ander vastgoed. Ook het ondernemingsvermogen is relatief kleiner. Daarentegen hebben nieuwe zelfstandigen vaker een hogere leeftijd en hebben zij meer vermogen kunnen opbouwen in spaartegoeden en beleggingen. Ook is er meer geïnvesteerd in het eigen huis. Het is opvallend dat nieuwe zelfstandigen boven de 65 jaar minder huishoudvermogen bezitten. Toekomstig onderzoek is nodig voor een duidelijke verklaring.

¹ Voor een deel hangt dit samen met een verschil in leeftijdsopbouw.

Dynamiek

In dit onderzoek is geen duidelijke indicatie gevonden voor een grote dynamiek. Voor beide doelpopulaties varieerde de groep, die naast hun ondernemersinkomen wisselend loon, uitkering of inkomsten uit overige arbeid ontving, tussen 0 en 10 procent. Nieuwe zelfstandigen ontvingen vaker een uitkering en/of inkomsten uit overige arbeid. Dit ondersteunt de bevinding dat gefaciliteerde starters eerder aan de slag gaan als nieuwe zelfstandige.

Harde conclusies over de dynamiek zijn op basis van dit onderzoek niet te trekken. De huidige aanpak was meer exploratief van aard. Voor een meer gedegen analyse is specifiek opgezet onderzoek nodig. Dat kan bijvoorbeeld door gegevens over een langere periode te koppelen, inclusief gegevens uit het SSB Zelfstandigen. Pas dan zijn eenduidige conclusies te trekken over een flexibeler arbeidsbestaan en de dynamiek onder zzp'ers.

Resultaat van de dataverrijking en toekomstig onderzoek

Een laatste doelstelling van dit onderzoek betrof het evalueren van de kwaliteit van de geconstrueerde datasets en de mogelijkheden van de dataverrijking. In hoofdstuk 5 komen de detailspecten van de koppelingsprocedure aan bod, waaruit kan worden geconcludeerd dat het koppelresultaat bevredigend is. Het zzp-panel van Panteia/EIM is gekoppeld aan het Basisbestand Ondernemingen van Personen en verrijkt met catalogusbestanden uit het CBS Microlab. Uiteindelijk leverde dit een koppelresultaat van 75 procent. Het grootste probleem met de koppeling is het ontbreken van BV's in de BOP. Na selectie op eenmanszaken en herweging op basis van sector zijn er nagenoeg geen significante verschillen meer. Koppeling via de BOP met het KvK-nummer als koppelgegeven levert voldoende kwaliteit. Ook het koppelresultaat van de catalogusbestanden aan de BOP is zeer goed (84 procent).

Vulling van de integrale bestanden is niet voor alle variabelen even goed. Van daar dat kritisch moet worden gekeken welke variabelen bij de analyses worden betrokken.

Met inachtneming van enkele beperkingen (bijv. rechtsvorm) is de gehanteerde methode van dataverrijking geschikt voor toekomstig onderzoek naar zelfstandigen zonder personeel. De resultaten geven in ieder geval aanleiding om dit onderzoek in de toekomst te herhalen.

Deel II Dataverrijking en detailuitkomsten

5 Dataverrijking

Voor deze studie zijn twee vernieuwende datasets geconstrueerd voor het analyseren van het inkomen, het vermogen en de dynamiek van zelfstandigen zonder personeel. Daarvoor is gekozen om twee bronnen die specifiek zijn gericht op zelfstandigen, te verrijken met microdata uit het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) en de catalogusbestanden van het CBS. In dit hoofdstuk komt een gedetailleerde beschrijving aan bod van de gebruikte bronnen, de koppelingsprocedure en het koppelresultaat. Zo kan de kwaliteit van de nieuwe datasets worden beoordeeld en kan dit pilotonderzoek uitwijzen of soortgelijke dataverrijkingen in de toekomst zinvol zijn.

5.1 Gebruikte bronnen

5.1.1 Bronnen voor koppeling

Met behulp van twee innovatieve datasets en verrijking daarvan met microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), zijn kenmerken en prestaties van beide typen zelfstandigen geanalyseerd. Dit zijn:

- 1 Het zzp-panel van Panteia/EIM.
- 2 Basisbestand Ondernemingen van Personen (BOP) van het CBS.

Zzp-panel

Het zzp-panel van Panteia/EIM is opgebouwd uit personen die zelfstandig ondernemende activiteiten uitvoeren, zonder personeel en zonder een medeondernemer en die als voornaamste product hun eigen arbeid aanbieden. Kortom, het is gericht op de groep nieuwe zelfstandigen. Dit panel wordt in het kader van het meerjarige onderzoeksprogramma 'MKB en ondernemerschap'¹ uitgevoerd in nauwe samenwerking met SZW. Jaarlijks wordt onder circa 2.000 nieuwe zelfstandigen, uit alle relevante economische sectoren, gemeten hoe het staat met de persoonskenmerken, bedrijfskenmerken, bedrijfsvoering en inkomen, verzekeringen, zelfstandigheid, marktomstandigheden, arbeidsomstandigheden, innovatie en investeringen. Het zzp-panel kent een SBI-afbakening (Bijlage IV). Wanneer respondenten afvallen, wordt het panel aangevuld. Metingen zijn in het voor- en najaar. Voor deze studie zijn metingen gebruikt uit 2009 en 2010.

De BOP

Het nieuw ontwikkelde Basisbestand Ondernemingen van Personen (BOP) van het CBS is gebruikt om de totale groep zelfstandigen zonder personeel te beschrijven. In dit bestand zijn persoonsgegevens gekoppeld aan bedrijfsgegevens uit het algemene bedrijvenregister (ABR), fiscale gegevens van de Belastingdienst (winstaangifte zelfstandigen) en jaarstukken. De doelpopulatie bestaat uit personen die in 2009 een eenmanszaak hadden.

¹ Zie: www.ondernemerschap.nl.

5.1.2 Bronnen voor de verrijking

Het Sociaal Statistisch Bestand: SSB

Het SSB bevat de belangrijkste demografische en sociaaleconomische gegevens over inwoners van Nederland. Variabelen die uit het SSB worden gehaald, gaan over eventuele inkomsten uit loondienst, uitkeringen of overige arbeid. Ook wordt informatie uit het SSB gebruikt over het geboortjaar van de zzp'er, het geslacht en de grootte van het huishouden. Informatie over de eventuele baan van de persoon wordt op niveau van de hoofdbaan weergegeven.

De catalogusbestanden geven informatie over de inkomenssituatie van de zzp'er en over het vermogen van het huishouden en het aandeel van het ondernemersvermogen in het huishoudvermogen. De focus is in de analyse vooral gelegd op de inkomenssituatie, de vermogenssituatie en de dynamiek van zelfstandigen zonder personeel. De bestanden die worden gebruikt, zijn die over het integrale persoonsinkomen, het huishoudinkomen en vermogens. In bijlage II worden alle gebruikte variabelen omschreven.

Het integrale persoonlijk inkomensbestand¹ (IPI)

Dit bevat gegevens over inkomens van alle personen in Nederland. De inkomens zijn op jaarbasis en de doelpopulatie bestaat uit alle personen, op 31 december woonachtig in Nederland. De belangrijkste dataleverancier is de Belastingdienst. De informatie over inkomen komt uit het jaar 2009.

Het integrale huishoudinkomensbestand² (IHI)

Gegevens over inkomens van huishoudens (alle leden) in Nederland staan in dit bestand. De populatie bestaat uit alle huishoudens in Nederland op 31 december van het onderzoeksjaar. De belangrijkste dataleverancier is de Belastingdienst. Het huishoudinkomensbestand bestaat uit data uit 2009.

Het integrale vermogensbestand³ (IVB)

Dit bestand bevat informatie over het vermogen van een huishouden in Nederland op 31 december van het voorafgaande onderzoeksjaar. In elk huishouden is een persoon aangemerkt als kernpersoon om koppeling mogelijk te maken met andere bestanden op persoonlijk niveau. De belangrijkste dataleverancier is de Belastingdienst. De gegevens over het vermogen zijn van de jaren 2006 tot en met 2009.

1 <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/C501C2BC-CBD9-4F2A-98BC-C4400FD54B91/0/ipimicrodata.pdf>.

2 <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/64336C62-2A10-4477-A339-A2B154B8ED47/0/ihimicrodata.pdf>.

3 <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/4C4D8662-DB6F-46E9-BE64-51C7A699267C/0/integraalvermogensbestandmicrodata.pdf>.

5.2 Koppelprocedure

5.2.1 *Dataset voor doelpopulatie zelfstandigen zonder personeel: de BOP*

De koppelingen aan het steekproefbestand van de BOP zijn uitgevoerd door het CBS. Om analyses mogelijk te maken, zijn alle variabelen op persoonsniveau geplaatst in één bestand. Koppelsleutel in alle gevallen is het versleutelde Burgerservicenummer (BSN-nummer). Wel moet er rekening mee worden gehouden dat de bestanden over vermogen en huishoudinkomen informatie geven over het huishouden en niet over een persoon. De BOP is eerst gekoppeld aan het Integraal Persoonsinkomenbestand (IPI). In dit bestand zit het persoonskenmerk en een kernpersoon. Met de kernpersoon kan worden gekoppeld aan het Huishoudinkomensbestand en vervolgens aan de Vermogensbestanden. Het is handig gebleken om de vier vermogensbestanden (van meerdere jaren) eerst te combineren en vervolgens te koppelen aan het totaalbestand.

5.2.2 *Dataset voor doelpopulatie nieuwe zelfstandigen: het zzp-panel*

De dataset van het zzp-panel is niet primair samengesteld voor deze koppeling. Een aantal handelingen is verricht om de dataset geschikt te maken voor koppeling binnen het CBS Microlab. Omwille van privacyrichtlijnen beschikt het panel niet over de Kamer van Koophandelnummers. Deze gegevens zijn voor het project opgevraagd bij de dataleverancier en toegevoegd aan het zzp-panel. Een tweede handeling die is verricht, betreft de koppeling van alle uitvallers en stoppers van het panel door de jaren heen. Hiermee kan eventuele responsanalyse in de toekomst worden uitgevoerd. In het zzp-panel zijn zelfstandigen zonder personeel opgenomen, die niet zijn aangesloten bij vennoot- of maatschappen, zodat er in de meeste gevallen maar één Burgerservicenummer (BSN) is gekoppeld aan de bedrijfseenheid. Verdere koppeling aan persoonsdata is dan relatief eenvoudig.

Het Basisbestand Ondernemingen van Personen (BOP) waarin de persoonsgegevens zijn gekoppeld aan bedrijfsgegevens, vormt de kapstok voor dit onderzoek. Het koppelgegeven waarmee het zzp-panel kan worden gekoppeld aan de BOP, is het Kamer van Koophandelnummer van de zzp-onderneming. Het CBS heeft dit gegeven versleuteld en de koppeling uitgevoerd. Verder zijn in dit bestand versleutelde koppelgegevens opgenomen op bedrijfsniveau (BEID) en persoonsniveau (RIN = versleuteld BSN). Via de BOP kan het zzp-panel worden gekoppeld aan alle mogelijke bestanden van het CBS.

Evenals bij de dataset voor de totale groep zelfstandigen zonder personeel is er een verdere koppeling uitgevoerd met het SSB en de catalogusbestanden. Deze koppelingsprocedure is door Panteia/EIM uitgevoerd met het statistische softwarepakket SAS (zie bijlage III voor de gedetailleerde SAS-programmatuur). De SSB-variabelen zijn via het RIN-nummer rechtstreeks gekoppeld aan het BOP/zzp-panelbestand. De catalogusbestanden zijn gekoppeld in een vervolgstap. Daarvoor is eerst een totaalbestand gemaakt (InkomensVermogens). Het Integraal Persoonsinkomenbestand (IPI) diende als kapstok, omdat daarin de combinatie voorkomt van het persoonskenmerk (RIN) en een RIN-kernpersoon (kernpersoon van het huishouden). Met de RIN-kernpersoon kan op het niveau van huishoudens worden gekoppeld aan het Integraal Huishoudinkomenbestand (IHI) en vervolgens aan verschillende jaargangen van het Integraal Vermogensbestand (IVB). Het totale InkomensVermogensbestand is gekoppeld aan het BOP/zzp-panelbestand.

5.3 Koppelresultaat

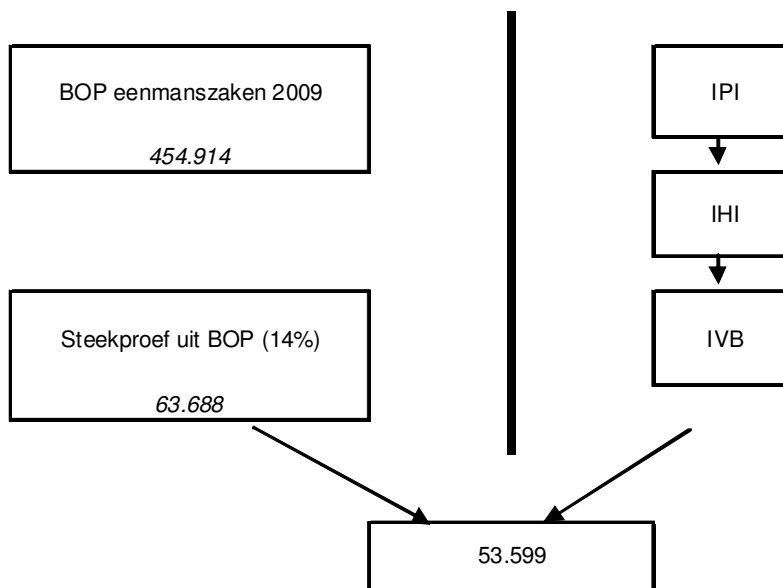
5.3.1 Datasets

Zelfstandigen zonder personeel

Als startpunt is een steekproef getrokken uit alle eenmanszaken die bij het CBS in de BOP bekend zijn. Er is geselecteerd op bedrijven met 1 werkzame persoon, die als rechtsvorm een eenmanszaak hebben en er is een selectie op SBI gemaakt (zie bijlage IV). Vanwege de grote omvang van de BOP is gekozen voor een steekproef van 14 procent. Dat resulteert in ongeveer 60.000 personen, tien keer zoveel als het zzp-panel. Aan deze groep personen zijn dezelfde variabelen gehangen als aan het panel worden gekoppeld (zie figuur 9).

Van 84 procent van de eenmanszaken uit de BOP, dat zijn 53.599 personen, kon een koppeling worden gelegd met het integrale persoonsinkomen-, huishoudinkomen- en vermogensbestand. Met deze 53.599 personen zijn de analyses uitgevoerd. Vanuit de BOP is het niet mogelijk om onderscheid te maken naar personen met arbeid als hun voornaamste product.¹

Figuur 9 Grafische weergave koppeling tussen BOP en catalogusbestanden

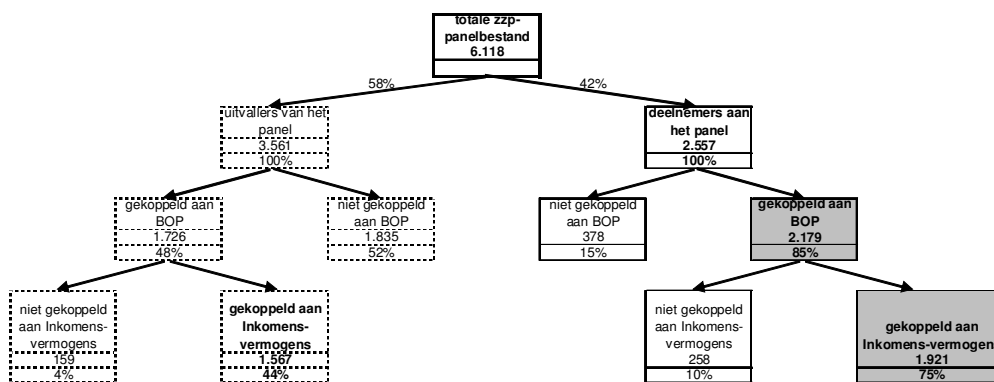
Nieuwe zelfstandigen

Het totale geïmporteerde bestand van het zzp-panel bestond uit 6.118 cases (zie figuur 10). Dit bestand bestond uit uitvallers van beide metingen (58 procent) en uit deelnemers aan het panel in 2009 en/of 2010 (42 procent). Van de 2.557 deelnemers konden 2.179 personen worden gekoppeld aan de BOP (een koppelingresultaat van 85 procent). Het grootste gedeelte van het koppelingverlies van 15 procent is te verklaren doordat in de BOP slechts bedrijven met de rechtsvorm eenmanszaak zijn opgenomen. In het panel zitten ook directeuren-groottaandeel-

¹ Inmiddels is in de meest recente versie van de Enquête Beroepsbevolking (EBB) wel een vraag toegevoegd naar het type aangeboden product (arbeid of goederen).

houders (DGA's met als rechtsvorm een BV) die uiteraard niet gekoppeld konden worden (zie ook paragraaf 5.3.2). Voor de vergelijkbaarheid met de BOP is in de verdere analyses een selectie gemaakt op eenmanszaken. Van de 2.179 gekoppelde personen aan de BOP konden weer 1.921 worden doorgekoppeld aan de catalogusbestanden (*InkomensVermogens*). Uiteindelijk is met 1.921 gekoppelde personen een koppelresultaat bereikt van 75 procent.¹

Figuur 10 Grafische weergave koppeling tussen zzp-panel aan BOP en catalogusbestanden

Door ook uitvallers op te nemen in het totale panelbestand is het in de toekomst ook mogelijk om nonresponsanalyse te doen en afvallers via de registers te blijven volgen. In totaal zijn 1.567 uitvallers (44 procent van de uitvallers) gekoppeld aan de BOP en InkomensVermogens. Het koppelverlies is hier uiteraard groter, omdat sommige zelfstandige ondernemingen niet meer bestaan of mogelijk nooit bestaan hebben (screeninguitval, bijvoorbeeld als vervolg van vervuiling in het Handelsregister).

5.3.2 Uitvalanalyse van de koppeling

Dataset zelfstandigen zonder personeel

Om uit te zoeken of er in de 10.089 personen die niet zijn gekoppeld aan de inkomens en vermogens (uitvallers), selectiviteit zit, wordt naar de kenmerken van deze personen gekeken. Een uitsplitsing naar SBI is gemaakt. Na deze analyse blijkt dat er op het gebied van SBI geen selectiviteit in de uitvallers zit. Het uitvalpercentage per sector ligt tussen de 12 en 17 procent, behalve bij de bouw. Daar is ruim 21 procent van de personen niet gekoppeld. Daarnaast wordt er ook naar variabelen als geslacht, leeftijd en startjaar gekeken. Bij de ongekoppelde records is van 7 procent van de personen het geslacht onbekend, terwijl dit bij de gekoppelde slechts 1 procent is. Verder is het gemiddelde jaar van inschrijving voor de gekoppelde 1991 en de niet-gekoppelde 2000. Ook in de gemiddelde leeftijd zit een verschil. Voor de gekoppelde is dit 45 jaar en de ongekoppelde 37. De personen die vanuit de BOP niet worden gekoppeld aan de catalogusbestanden, zijn dus een stuk jonger en hun eenmanszaak bestaat ook minder lang. De standaarddeviaties wijken echter niet veel af voor wat betreft alle bovenstaande variabelen. Dit betekent dat de spreiding in het gekoppelde bestand en

¹ Van de 1.921 gekoppelde respondenten uit het panel zijn er uiteindelijk 1.835 nieuwe zelfstandigen (die voornamelijk hun eigen arbeid aanbieden) meegenomen in de analyses.

niet-gekoppelde bestand ongeveer gelijk is. Als wordt gekeken naar de gemiddelden van de winst uit onderneming, zit er niet veel verschil tussen de gekoppelde en niet-gekoppelde. De niet-gekoppelde zitten gemiddeld 3.000 euro lager.

Tabel 9 Uitvalanalyse van de koppeling en selectiviteit

	<i>Koppeling van zzp-panel aan BOP</i>			<i>BV vs. eenmanszaak</i>			<i>Koppeling aan BOP (selectie op eenmanszaken)</i>			<i>Koppeling van BOP aan Inkomensvermogens</i>		
	<i>n</i>	χ^2 - <i>toets</i>		<i>n</i>	χ^2 - <i>toets</i>		<i>n</i>	χ^2 - <i>toets</i>		<i>n</i>	χ^2 - <i>toets</i>	
Sector	2.557	102,48 ***		2.557	154,86 ***		2.307	22,79 **		2.179	11,74	
Opleidingsniveau	2.545	31,34 ***		2.545	65,92 ***		2.296	0,63		2.168	0,77	
Geslacht	2.557	31,41 ***		2.557	37,79 ***		2.307	1,06		2.179	0,43	
Omzet 2009	1.561	111,41 ***		1.561	171,96 ***		1.417	8,31		1.353	3,16	
Omzet 2010	1.248	113,00 ***		1.248	169,27 ***		1.137	19,64 ***		1.087	3,66	
Inkomen	1.175	37,47 ***		1.175	66,00 ***		1.073	3,67		1.023	2,29	
		<i>F-toets</i>			<i>F-toets</i>			<i>F-toets</i>			<i>F-toets</i>	
Leeftijd	2.548	10,70 ***		2.548	7,78 **		2.299	4,48 *		2.171	1,70	
Startjaar zzp-schap	2.527	1,43		2.527	0,62		2.284	1,61		2.156	0,13	

*Significantieniveaus: + 0.05 < p ≤ 0.10; * 0.01 < p ≤ 0.05; ** 0.001 < p ≤ 0.01; *** p ≤ 0.001.*

Dataset nieuwe zelfstandigen

De uitval in de koppeling tussen het zzp-panel en de BOP is enigszins systematisch. Er is dus enige vorm van selectiviteit opgetreden. Na toetsing blijkt dat voor bijna alle kenmerken, uitgezonderd startjaar als zzp'er, een significant verschil bestaat tussen de gekoppelde en niet-gekoppelde personen (zie tabel 9). Wanneer voor dezelfde kenmerken wordt getoetst tussen BV's en eenmanszaken, blijken dezelfde kenmerken significant te verschillen. De verschillen worden dus hoogstwaarschijnlijk verklaard door het niet kunnen koppelen van BV's. Vandaar dat ook getoetst is na een selectie op eenmanszaken. Hieruit blijkt dat de verschillen een stuk kleiner zijn, maar voor sommige kenmerken nog steeds significant (sector, omzet 2009 en leeftijd respondent). Kortom, de eenmanszaken die niet aan de BOP konden worden gekoppeld:

- zijn iets vaker dan gemiddeld werkzaam in de landbouw en in de handel, horeca en reparatie.
- vallen iets vaker dan gemiddeld in de hoogste en laagste inkomenscategorien.
- zijn gemiddeld genomen iets jonger (46 versus 50 jaar).

Koppeling van de 2.179 personen in het BOP/zzp-panelbestand aan de catalogusbestanden levert geen significante verschillen op. De 10 procent uitval is hier willekeurig. De selectiviteit in de koppeling van eenmanszaken hoeft geen probleem te zijn. De resultaten van de koppeling zijn herwogen naar sector, zodat de selectiviteit ondervangen wordt.

6 Detailresultaten zelfstandigen zonder personeel

De focus van het onderzoek ligt op het vermogen van het huishouden en het inkomen van de totale groep zelfstandigen zonder personeel. Paragraaf 6.1 focust op het vermogen van het huishouden waarin deze doelpopulatie zich bevindt en vervolgens gaat paragraaf 6.2 in op het inkomen van de zelfstandigen zonder personeel. Paragraaf 6.3 gaat in op de dynamiek door te kijken naar het parallelle inkomen uit loon, uitkering of overige arbeid in de jaren 2006 tot en met 2008. Voor een beter beeld van de verdelingen worden naast de mediane uitkomsten ook andere spreidingsmaten weergegeven, zoals het gemiddelde, het 25^e en het 75^e percentiel. Het 25^e percentiel geeft aan wat de bovengrens is van de laagste 25 procent van de waarnemingen. De mediaan geeft de middelste waarde aan van de naar grootte gerangschikte waarnemingen. Het 75^e percentiel geeft aan wat de bovengrens is van de eerste 75 procent van de waarnemingen.

6.1 Vermogen van de zelfstandigen zonder personeel

Ten eerste worden het vermogen uit het huishouden, het vermogen uit de onderneming en het vermogen uit de eigen woning (verminderd met de hypotheekschuld) weergegeven. Veel vermogen zit 'vast' in de waarde van het eigen huis.

Tabel 10 Vermogen van het huishouden, 2006 tot en met 2009

	2006	2007	2008	2009
Aantal	53.599	53.599	53.599	53.599
	<i>x 1.000 euro</i>			
Gemiddeld huishoudvermogen	201	224	248	255
25e percentiel	7	11	18	18
50e percentiel	89	106	128	128
75e percentiel	256	283	313	317

Het gemiddelde vermogen van de zelfstandigen zonder personeel groeit, logischerwijze over de jaren. Hypotheekschuld wordt elk jaar minder en het vermogen dus hoger. Het vermogen wordt grotendeels bepaald door het vermogen uit de eigen woning (zie paragraaf 3.3).

Tabel 11 Vermogen uit de onderneming, 2006 tot en met 2009

	2006	2007	2008	2009
<i>x 1.000 euro</i>				
Gemiddeld vermogen uit de onderneming	15	17	17	21
25e percentiel	0	0	0	0
50e percentiel	0	0	0	3
75e percentiel	12	15	15	22

Bovenstaande tabel laat zien dat de eerste 25 procent van alle zelfstandigen zonder personeel 0 euro vermogen uit de onderneming haalt. Dit kan te maken hebben met de vulling van de variabelen. Bij 40 procent van de zelfstandigen is het ondernemingsvermogen 'missing'. Tabel 12 geeft de overwaarde van de eigen woning weer. Dit is de waarde van de eigen woning minus de hypotheekschuld. Er zijn ook zelfstandigen die geen eigen woning hebben. De zelfstandigen zonder personeel die een huurwoning hebben (waarde van de woning is gelijk aan 0), zijn buiten deze analyse gelaten. De tabel laat zien dat het aantal personen met een eigen woning met tien procent is gestegen tussen 2006 en 2009. De overwaarde nam van 2006 tot 2008 toe en in 2009 nam de overwaarde weer licht af.

Tabel 12 Overwaarde eigen woning, 2006 tot en met 2009

	2006	2007	2008	2009
Percentage woningbezitters	69%	71%	75%	76%
<i>x 1.000 euro</i>				
Gemiddelde overwaarde van eigen woning	129	141	154	151
25e percentiel	22	28	34	27
50e percentiel	105	114	125	118
75e percentiel	207	220	239	236

In tabel 12 is tevens het percentage eigen woningbezit opgenomen. Voor een deel van de zelfstandigen is de waarde van de eigen woning bekend. Een woningwaarde van nul is gerekend als huurwoning. Meer dan driekwart had in 2009 een eigen woning. In 2006 was het aandeel woningbezit van zelfstandigen nog 69 procent. Het gemiddelde woningbezit in Nederland was in 2009 58 procent.

Tabel 13 Huishoudvermogen naar leeftijdscategorieën, 2009

	<i>tot 35 jaar</i>	<i>35 tot en met 49 jaar</i>	<i>50 tot en met 64 jaar</i>	<i>65 jaar en ouder</i>
<i>x 1.000 euro</i>				
Gemiddelde huishoudvermogen	139	217	355	492
25e percentiel	2	18	60	95
50e percentiel	34	113	222	303
75e percentiel	151	271	434	561
Percentages zelfstandigen zonder personeel per categorie	16%	51%	29%	4%

Als wordt gekeken naar het vermogen, is het relevant om naar de leeftijdsopbouw te kijken. Oudere mensen hebben meer vermogen opgebouwd, doordat ze langer hebben geleefd en meer schulden hebben kunnen aflossen. Dit is duidelijk te zien in tabel 13. De tabel geeft de opbouw weer van de totale groep zelfstandigen zonder personeel naar leeftijdscategorieën en geeft daarnaast het gemiddelde huishoudvermogen per leeftijdscategorie en de percentielen. De zelfstandigen waarvan de leeftijd onbekend is (0,08 procent), zijn buiten de analyse gelaten. Zoals te lezen is in de tabel, is bijna 80 procent van de zelfstandigen zonder personeel tussen de 35 en 64 jaar oud.

Tabel 14 Huishoudvermogen naar sector, 2009

	<i>Landbouw</i>	<i>Industrie</i>	<i>Bouw</i>	<i>Handel, horeca, reparatie</i>	<i>Transport, opslag, communicatie</i>	<i>ICT</i>	<i>Overige zakelijke dienstverlening</i>	<i>Zorg en welzijn</i>	<i>Onderwijs en training</i>	<i>Overige dienstverlening</i>	<i>Totaal</i>
Aantal	2.167	2.339	9.347	10.679	2.495	1.922	8.713	2.310	2.444	11.181	53.597
<i>x 1.000 euro</i>											
25e percentiel	70	29	14	11	8	11	36	23	14	16	18
50e percentiel	245	146	101	117	85	85	167	142	107	122	128
75e percentiel	486	333	259	317	248	235	362	331	266	300	317

Tabel 14 geeft het huishoudvermogen weer, verdeeld naar sector. Wat opvalt, is dat er in de landbouw veel vermogen zit. Landbouwbedrijven hebben een pand nodig naast hun eigen woning. Dit zou kunnen verklaren waarom de landbouw een hoog vermogen heeft in vergelijking met de andere sectoren. De sectoren transport, opslag en communicatie, handel en horeca en ICT hebben een relatief laag vermogen. De zelfstandigen zonder personeel in de sector landbouw en in mindere mate de sector zakelijke dienstverlening hebben een relatief hoog vermogen.

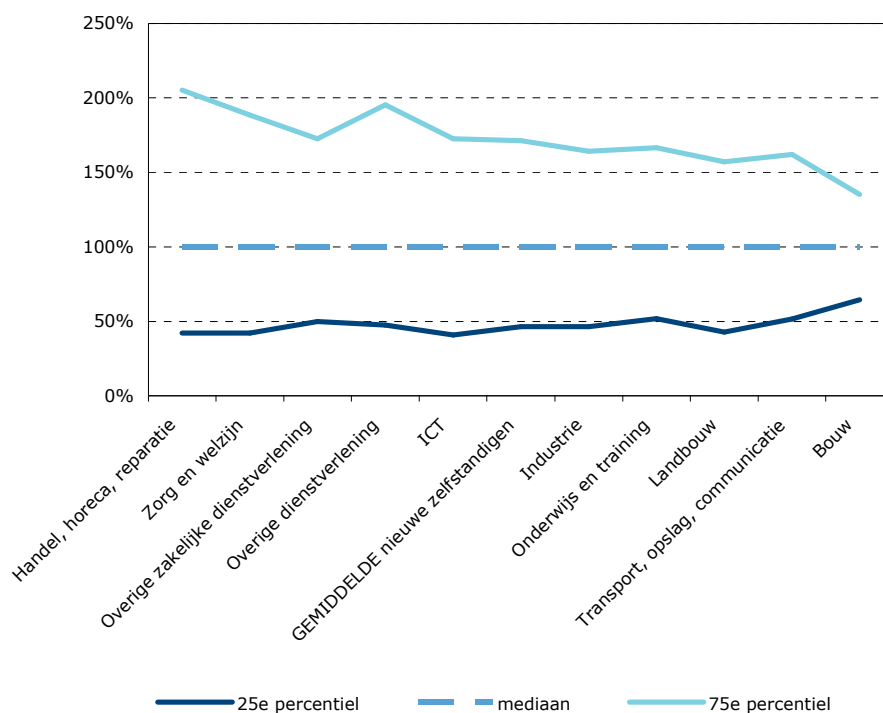
6.2 Inkomen van zelfstandigen zonder personeel

Tabel 15 geeft de verdeling van het persoonlijk bruto inkomen van de totale groep zelfstandigen zonder personeel weer. Er wordt uitgesplitst naar sectoren en het gemiddelde wordt weergegeven. De sector handel, horeca en reparatie heeft de laagste percentielen voor wat betreft het bruto inkomen. In deze sector wordt dus het laagste inkomen gegenereerd. De relatieve spreiding in deze sector is echter groot (zie figuur 11). Relatieve spreiding is berekend door te kijken hoeveel keer kleiner het 25^e percentiel is dan de mediaan en omgekeerd, hoeveel keer groter het 75^e percentiel. Het absolute verschil tussen beide deviaties geeft de relatieve spreiding. De minste relatieve spreiding treffen we aan onder de bouwvakkers. Een kleine spreiding kan een indicatie zijn voor homogeniteit in het productaanbod (veel vergelijkbare tarieven). Over alle sectoren is het 25^e percentiel van het persoonlijk bruto inkomen 13.000 euro. Naast de sector handel, horeca en reparatie vallen dus ook de sectoren landbouw, zorg en welzijn en de sector overige dienstverlening onder dit percentiel. De ICT en de overige zakelijke dienstverlening doen het een stuk beter, met het hoogste percentiel inkomens boven de 75.000 euro.

Tabel 15 Persoonlijk bruto inkomen naar sector, 2009

	<i>Landbouw</i>	<i>Industrie</i>	<i>Bouw</i>	<i>Handel, horeca, reparatie</i>	<i>Transport, opslag, communicatie</i>	<i>ICT</i>	<i>Overige zakelijke dienstverlening</i>	<i>Zorg en welzijn</i>	<i>Onderwijs en training</i>	<i>Overige dienstverlening</i>	<i>Gemiddeld</i>
	<i>x 1.000 euro</i>										
Gemiddeld persoonlijk bruto inkomen	32	32	36	25	34	52	55	39	33	30	36
25e percentiel	12	13	22	8	15	18	22	11	14	10	13
50e percentiel	28	28	34	19	29	44	44	26	27	21	28
75e percentiel	44	46	46	36	47	76	76	49	45	41	48

Figuur 11 Relatieve spreiding in het persoonlijk bruto inkomen naar sector, 2009

Om een completer beeld te krijgen van de besteedbare middelen van een zelfstandige zonder personeel, is ook gekeken naar het bruto huishoudinkomen in 2009, zie tabel 16.

Tabel 16 Bruto huishoudinkomen naar sector, 2009

	Landbouw	Industrie	Bouw	Handel, horeca, reparatie	Transport, opslag, communicatie	ICT	Overige zakelijke dienstverlening	Zorg en welzijn	Onderwijs en training	Overige dienstverlening	Totaal
<i>x 1.000 euro</i>											
Gemiddeld bruto huishoudinkomen	62	59	57	55	60	80	92	83	71	67	68
25e percentiel	32	34	35	26	32	44	48	42	36	36	34
50e percentiel	53	54	52	46	53	74	79	71	62	59	57
75e percentiel	82	77	71	73	78	107	120	108	92	86	87

Wederom is het de sector overige zakelijke dienstverlening die in alle percentielen het hoogste scoort. Ook de sectoren ICT en zorg en welzijn scoren hoog. In Nederland was het gemiddelde bruto inkomen van particuliere huishoudens in

2009 55.600 euro.¹ Over alle sectoren bekeken, liggen de zelfstandigen zonder personeel in deze steekproef gemiddeld allemaal hoger dan het Nederlandse gemiddelde.

Tabel 17 Winst voor belasting naar sector, 2009

	Landbouw	Industrie	Bouw	Handel, horeca, reparatie	Transport, opslag, communicatie	ICT	Overige zakelijke dienstverlening	Zorg en welzijn	Onderwijs en training	Overige dienstverlening	Gemiddelde
	<i>x 1.000 euro</i>										
Gemiddelde winst	13	19	25	9	17	30	30	23	15	14	19
25e percentiel	-4	1	13	-3	0	0	2	-1	0	0	0
50e percentiel	12	14	24	3	12	15	19	9	10	6	13
75e percentiel	25	31	34	18	26	49	47	30	23	21	30

De winst voor belasting is de winst waarover zelfstandigen belasting moet afdragen. De winst kan bijvoorbeeld worden verminderd met ondernemersaftrek of MKB-vrijstelling. Dit zijn allemaal hulpmiddelen om zelfstandigen zonder personeel te ondersteunen bij het opstarten en ontwikkelen van de onderneming. Een negatieve winst staat gelijk aan een verlies, maar een positieve winst kan door de ondernemersaftrek of MKB-vrijstelling ook negatief worden.

6.3 Dynamiek van zelfstandigen zonder personeel

De inkomsten die nieuwe zelfstandigen uit loon, uitkering of overige arbeid hebben ontvangen naast inkomsten uit de eigen onderneming, zijn in paragraaf 3.4 al aan bod gekomen. In meer detail worden nu de parallele looninkomsten van nieuwe zelfstandigen naar sector weergegeven. Om te bepalen of er verschil is tussen zelfstandigen zonder personeel die zich in verschillende sectoren bevinden, wordt gekeken of het ontvangen van loon verschilt tussen de sectoren, zie tabel 18. Dit is weergegeven voor zelfstandigen zonder personeel met een startjaar van voor 2006.

¹ <http://statne.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=70843ned&D1=a&D2=0&D3=0&D4=a&HDR=G1,G2,G3&STB=T&VW=sdfsdf>.

Tabel 18 Looninkomsten in 2008 van zelfstandigen zonder personeel gestart voor 2006

	<i>Landbouw</i>	<i>Industrie</i>	<i>Bouw</i>	<i>Handel, horeca, reparatie</i>	<i>Transport, opslag, communicatie</i>	<i>ICT</i>	<i>Overige zakelijke dienstverlening</i>	<i>Zorg en welzijn</i>	<i>Onderwijs en training</i>	<i>Overige dienstverlening</i>	<i>Totaal</i>
Percentage loon ontvangen	14%	15%	5%	20%	20%	38%	24%	27%	25%	19%	18%
Percentage geen loon ontvangen	86%	85%	95%	80%	80%	62%	76%	73%	75%	81%	82%

In de sectoren landbouw, industrie en bouw ontvangen relatief weinig zelfstandigen zonder personeel nog loon naast inkomsten uit de eigen onderneming. Dit geldt voor de zelfstandigen zonder personeel die voor 2006 zijn opgestart. Er is dus wel degelijk verschil tussen de sectoren.

7 Detailresultaten nieuwe zelfstandigen

Naast de belangrijkste uitkomsten zoals gepresenteerd in hoofdstuk 3 zijn in deze studie meerdere aspecten van het inkomen, het vermogen en de dynamiek van zelfstandigen zonder personeel meegenomen. In dit hoofdstuk worden de drie gegevens in meer detail beschreven voor de doelpopulatie nieuwe zelfstandigen. De vulling van de integrale bestanden is niet voor alle variabelen even goed. Er is toch besloten om alle gevulde cellen mee te nemen. Dit betekent dat de uitschieters er niet uit zijn gehaald. In dit hoofdstuk zijn eveneens de mediane uitkomsten gepresenteerd naast andere spreidingsmaten, zoals het gemiddelde, het 25^e en het 75^e percentiel.

7.1 Vermogen van nieuwe zelfstandigen

De compositie van het huishoudvermogen van nieuwe zelfstandigen is eerder in paragraaf 3.3 uiteengezet. In dit hoofdstuk wordt het vermogen van deze groep in meer detail beschreven. Om een goed beeld te krijgen van hun vermogenspositie worden het totale huishoudvermogen, het vermogen uit de onderneming en de overwaarde van de eigen woning (waarde van de woning verminderd met de hypotheekschuld) over de periode 2006-2009 besproken. Negatieve waarden kunnen voorkomen (negatief vermogen) en duiden op een schuld. Dit is meegenomen in de analyses.

7.1.1 Het totale vermogen van het huishouden

De totale waarde van het vermogen van het huishouden is het verschil tussen bezittingen en schulden. Het mediane huishoudvermogen van nieuwe zelfstandigen bedroeg 129.000 euro in 2006 en is toegenomen tot 164.000 euro in 2009 (tabel 19). Dit is een toename van ruim een kwart. In 2010 bleef het mediane huishoudvermogen op een gelijk niveau als het jaar daarvoor. Het verschil tussen het 25^e en 75^e percentiel nam met de jaren geleidelijk iets af.

Tabel 19 Vermogen van het huishouden, 2006 tot en met 2009

	2006	2007	2008	2009
Aantal	1.504	1.527	1.554	1.591
	<i>x 1.000 euro</i>			
Gemiddeld huishoudvermogen	215	240	266	271
25e percentiel	20	26	43	44
50e percentiel	129	146	164	164
75e percentiel	278	314	346	337

Het vermogen uit de onderneming vormt een component binnen het totale huishoudvermogen en is een indicator voor de mate waarin groei wordt gerealiseerd met het bedrijf. Uit tabel 20 blijkt dat slechts een beperkt deel van de nieuwe

zelfstandigen vermogen opbouwt met zijn onderneming.¹ Het ondernemingsvermogen lijkt in deze onderzoeksperiode te zijn toegenomen.

Tabel 20 Vermogen uit de onderneming, 2006 tot en met 2009

	2006	2007	2008	2009
<i>x 1.000 euro</i>				
Gemiddeld vermogen uit de onderneming	13	15	16	18
25e percentiel	0	0	0	0
50e percentiel	0	1	1	4
75e percentiel	13	15	15	21

Eerder is naar voren gekomen dat een groot deel van het vermogen van zelfstandigen 'vast' zit in de waarde van het eigen huis. Niet alle nieuwe zelfstandigen hebben een eigen woning. Een woningwaarde van nul is gerekend als huurwoning. Het aandeel eigenwoningbezit onder nieuwe zelfstandigen varieert van 78 procent in 2006 tot 83 procent in 2009. Ten opzichte van de totale groep zelfstandigen zonder personeel en ook het gemiddelde woningbezit in Nederland (58 procent in 2009) is dit aandeel hoger. Voor nieuwe zelfstandigen is tevens de overwaarde van de eigen woning berekend. Uit tabel 21 blijkt dat de overwaarde van de eigen woning zich tot en met 2008 positief heeft ontwikkeld. Als gevolg van de crisis is de overwaarde in 2009 licht gedaald. Nieuwe zelfstandigen met een huurwoning zijn ook hier buiten deze analyse gelaten.

Tabel 21 Overwaarde eigen woning, 2006 tot en met 2009

	2006	2007	2008	2009
Percentage woningbezitters	78%	79%	82%	83%
<i>x 1.000 euro</i>				
Gemiddelde	137	150	165	161
25e percentiel	36	43	45	44
50e percentiel	117	130	140	137
75e percentiel	208	224	240	235

Naar leeftijd bezien is er een duidelijke samenhang met de vermogenspositie (tabel 22). Nieuwe zelfstandigen tot 35 jaar oud hebben in 2009 vaak minder kapitaal kunnen opbouwen (mediaan is 44.000 euro), terwijl 50- tot 65-jarigen de beste vermogenspositie hebben (mediaan 266.000 euro). Boven de 65 jaar is het opgebouwde vermogen minder hoog. De meeste nieuwe zelfstandigen zijn tussen de 35 en 50 jaar oud. Bijna 95 procent is tussen de 35 en 64 jaar oud.

¹ Het kapitaalintensieve karakter van deze doelpopulatie zou dit een plausibele bevinding maken (zie hoofdstuk 2). Aangezien deze resultaten zo goed als overeenkomen met die van de totale groep zelfstandigen zonder personeel is het aannemelijker dat dit een statistische oorzaak heeft. Bij slechts 60 procent van het bestand is ondernemingsvermogen ingevuld.

Tabel 22 Huishoudvermogen naar leeftijdscategorieën, 2009

	<i>tot 35 jaar</i>	<i>35 tot en met 49 jaar</i>	<i>50 tot en met 64 jaar</i>	<i>65 jaar en ouder</i>
<i>x 1.000 euro</i>				
Gemiddelde huishoudvermogen	103	219	374	334
25e percentiel	10	39	95	61
50e percentiel	44	128	266	219
75e percentiel	155	277	429	441
Percentages zzp'ers per categorie	8%	52%	35%	5%

Tabel 23 geeft het huishoudvermogen weer, verdeeld naar sector. Evenals bij de totale groep zelfstandigen zonder personeel is het huishoudvermogen in de landbouw relatief hoog. Hoewel er selecties in het zzp-panel zitten op de nieuwe zelfstandigen die voornamelijk hun eigen arbeid aanbieden, zijn blijkbaar niet alle kapitaalintensieve agrariërs buiten de analyse gevallen. Vooral ICT'ers en nieuwe zelfstandigen in de overige dienstverlening hebben een relatief laag vermogen.

Tabel 23 Huishoudvermogen naar sector, 2009

	<i>Landbouw</i>	<i>Industrie</i>	<i>Bouw</i>	<i>Handel, horeca, reparatie</i>	<i>Transport, opslag, communicatie</i>	<i>ICT</i>	<i>Overige zakelijke dienstverlening</i>	<i>Zorg en welzijn</i>	<i>Onderwijs en training</i>	<i>Overige dienstverlening</i>	<i>Totaal</i>
Aantal	133	138	191	125	201	130	171	156	166	186	1.597
<i>x 1.000 euro</i>											
25e percentiel	156	52	58	56	21	29	60	51	44	33	44
50e percentiel	327	171	162	194	167	93	187	176	186	146	164
75e percentiel	699	341	350	383	355	244	404	361	353	303	337

7.2 Inkomen van nieuwe zelfstandigen

In dit hoofdstuk beschrijven we het inkomen van de nieuwe zelfstandigen in 2009 op basis van het persoonlijk bruto inkomen, het bruto huishoudinkomen en de ondernemingswinst.

Tabel 24 geeft de verdeling van het persoonlijk bruto inkomen van de zzp'ers weer, met een uitsplitsing naar sectoren. Naast het gemiddelde worden ook de mediaan en het 25e en 75e percentiel als spreidingsmaten weergegeven. Persoonlijke bruto inkomens van nieuwe zelfstandigen liggen over het algemeen iets boven het niveau van de totale groep zelfstandigen zonder personeel. Verder

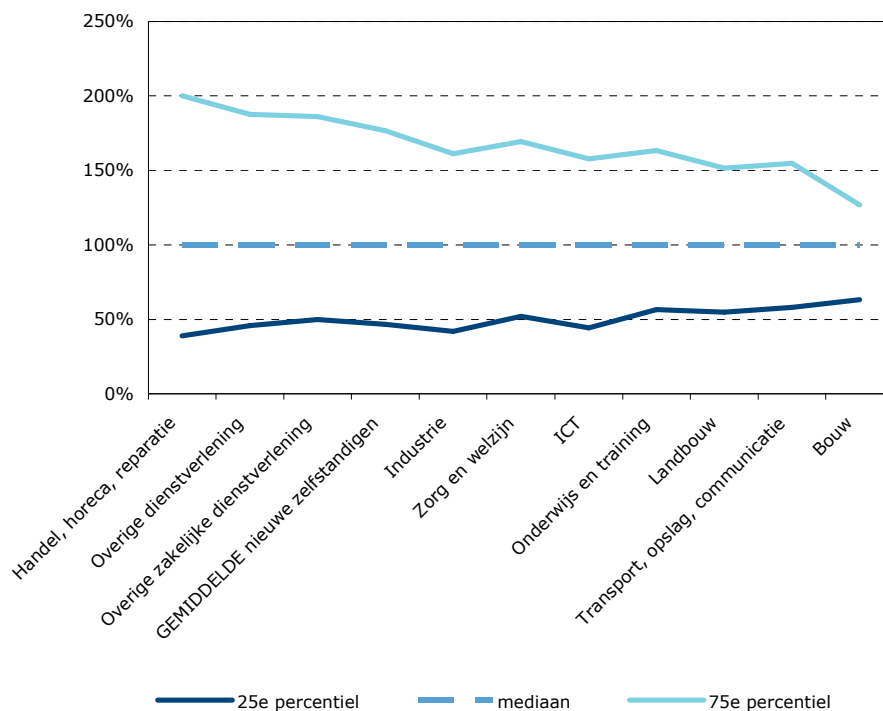
komt hetzelfde beeld naar voren. De laagste inkomens worden gegenereerd in de sector handel, horeca en reparatie. De helft van de nieuwe zelfstandigen in deze sector verdient 18.000 euro op jaarbasis. Ook bij nieuwe zelfstandigen is de relatieve spreiding¹ in inkomens het grootst in deze sector en het kleinst in de bouw (zie figuur 12). Een kleine spreiding kan een indicatie zijn voor homogeniteit in het productaanbod (veel vergelijkbare tarieven). Ook in de zorg en welzijn en in de overige dienstverlening verdienen nieuwe zelfstandigen relatief weinig. In de ICT en de overige zakelijke dienstverlening worden de hoogste inkomens gegenereerd.

Tabel 24 Persoonlijk bruto inkomen naar sector, 2009

	<i>Landbouw</i>	<i>Industrie</i>	<i>Bouw</i>	<i>Handel, horeca, reparatie</i>	<i>Transport, opslag, communicatie</i>	<i>ICT</i>	<i>Overige zakelijke dienstverlening</i>	<i>Zorg en welzijn</i>	<i>Onderwijs en training</i>	<i>Overige dienstverlening</i>	<i>Totaal</i>
	<i>x 1.000 euro</i>										
Gemiddeld persoonlijk bruto inkomen	31	33	41	24	36	51	48	30	36	32	37
25e percentiel	17	13	26	7	18	20	18	12	17	11	14
50e percentiel	31	31	41	18	31	45	36	23	30	24	30
75e percentiel	47	50	52	36	48	71	67	39	49	45	53

¹ Zie paragraaf 6.2 voor uitleg van relatieve spreiding.

Figuur 12 Relatieve spreiding in het persoonlijk bruto inkomen naar sector, 2009

Eerder is gebleken dat nieuwe zelfstandigen niet volledig afhankelijk zijn van het persoonlijk inkomen. Ook het huishoudinkomen is bepalend voor de inkomenspositie. Het bruto huishoudinkomen in 2009 is in tabel 25 uiteengezet naar sector. Van alle sectoren worden in de overige zakelijke dienstverlening de hoogste huishoudinkomens gegenereerd. In de handel, horeca en reparatie wordt wederom relatief minder verdiend. In Nederland was het gemiddelde bruto huishoudinkomen in 2009 55.600 euro.¹ Huishoudinkomens van nieuwe zelfstandigen liggen gemiddeld allemaal hoger dan het Nederlands gemiddelde en zelfs ook iets hoger dan bij de totale groep zelfstandigen zonder personeel.

¹ <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=70843ned&D1=a&D2=0&D3=0&D4=a&HDR=G1,G2,G3&STB=T&VW=sdfsdf>.

Tabel 25 Bruto huishoudinkomen naar sector, 2009

	<i>Landbouw</i>	<i>Industrie</i>	<i>Bouw</i>	<i>Handel, horeca, reparatie</i>	<i>Transport, opslag, communicatie</i>	<i>ICT</i>	<i>Overige zakelijke dienstverlening</i>	<i>Zorg en welzijn</i>	<i>Onderwijs en training</i>	<i>Overige dienstverlening</i>	<i>Totaal</i>
	<i>x 1.000 euro</i>										
Gemiddeld bruto huishoudinkomen	59	64	59	53	62	72	89	81	73	70	72
25e percentiel	36	39	38	28	34	41	44	49	41	40	41
50e percentiel	53	57	56	49	60	67	81	74	60	63	64
75e percentiel	93	80	73	71	89	100	121	102	100	88	94

Ook de ondernemingswinst is afgezet naar sector (zie tabel 26). Een negatieve winst staat gelijk aan een verlies, maar een positieve winst kan door de ondernemersaftrek of MKB-vrijstelling ook negatief worden. Zoals eerder aangetoond in paragraaf 3.2, ligt de winst voor belasting voor nieuwe zelfstandigen beduidend hoger dan die voor de zelfstandigen zonder personeel als geheel. De minste winst wordt geboekt in de handel, horeca en reparatie, maar hier is wel de meeste spreiding te zien. Andersom geldt in de bouw dat de winsten relatief hoog liggen en niet veel uiteenlopen (weinig relatieve spreiding).

Tabel 26 Winst voor belasting naar sector, 2009

	<i>Landbouw</i>	<i>Industrie</i>	<i>Bouw</i>	<i>Handel, horeca, reparatie</i>	<i>Transport, opslag, communicatie</i>	<i>ICT</i>	<i>Overige zakelijke dienstverlening</i>	<i>Zorg en welzijn</i>	<i>Onderwijs en training</i>	<i>Overige dienstverlening</i>	<i>Gemiddelde</i>
	<i>x 1.000 euro</i>										
Gemiddelde winst	22	33	37	19	24	44	35	25	28	20	28
25e percentiel	4	12	23	2	4	9	8	8	10	6	7
50e percentiel	20	30	37	13	21	35	21	19	22	13	20
75e percentiel	39	53	49	28	41	67	45	31	42	26	40

7.3 Dynamiek

De inkomsten die nieuwe zelfstandigen uit loon, uitkering of overige arbeid hebben ontvangen naast inkomsten uit de eigen onderneming, zijn in paragraaf 3.4 al aan bod gekomen. In meer detail worden nu de parallelle looninkomsten van

nieuwe zelfstandigen naar sector weergegeven. Dit is weergegeven voor nieuwe zelfstandigen die gestart zijn voor 2006 (tabel 27).

Tabel 27 Looninkomsten in 2008 van nieuwe zelfstandigen, gestart voor 2006

	<i>Landbouw</i>	<i>Industrie</i>	<i>Bouw</i>	<i>Handel, horeca, reparatie</i>	<i>Transport, opslag, communicatie</i>	<i>ICT</i>	<i>Overige zakelijke dienstverlening</i>	<i>Zorg en welzijn</i>	<i>Onderwijs en training</i>	<i>Overige dienstverlening</i>	<i>Totaal</i>
Percentage loon ontvangen	18%	14%	7%	29%	29%	41%	31%	22%	28%	31%	26%
Percentage geen loon ontvangen	82%	86%	93%	71%	71%	59%	69%	78%	72%	69%	74%

In de sectoren landbouw, industrie en bouw ontvangen relatief weinig nieuwe zelfstandigen nog loon naast de inkomsten uit de eigen onderneming (tabel 27). Daarnaast geldt dat in de overige sectoren relatief vaker sprake is van ontvangen loon. Ten opzichte van de totale groep zelfstandigen zonder personeel zijn nieuwe zelfstandigen wat vaker hybride ondernemer en is er een iets grotere kans op dynamiek. Opvallend is dat in de sector zorg en welzijn iets minder vaak sprake is van ontvangen loon bij nieuwe zelfstandigen.

8 Geraadpleegde bronnen

- Berden, C., R. Dosker, P. Risseeuw en D. Willebrands (2010). *Markt en hiërarchie; kosten en baten van het zzp-schap*. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek.
- Bosch, N. en D. van Vuuren (2010). De heterogeniteit van zzp'ers. *Economisch Statistische Berichten*, 95 (4595), p. 682-684.
- Braams, N. (2009). *Van ondernemer naar werknemer*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Braams, N. en N. Urlings (2009). *Van werknemer naar ondernemer naar werknemer*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Bruins, A. (2009). *Van baan naar eigen baas*. Zoetermeer: Panteia/EIM.
- Bruins, A. (2011). *Inkomenspositie van startende ondernemers*. Zoetermeer: Panteia/EIM.
- Dekker, R. en L. Kösters (2010). Zzp'ers in Nederland: de baanzekerheid voorbij? *Sociaaleconomische trends*, 2010 (4).
- Halem, A. van (red.) (2010). *De opkomst van de zzp'er*.
- Hoofdbedrijfschap voor de Ambachten (2010). *HBA Online panel; onderzoekresultaten zzp'ers*.
- Jong, I. de en C. van Oosteren (2010). *Zzp'ers in Amsterdam; Het effect van de economische recessie*. Gemeente Amsterdam Dienst Onderzoek en Statistiek.
- Kamer van Koophandel Nederland (2006). *40.000 werknemers hebben eigen bedrijf*.
- Koster, S. en N. de Vries (2011). Bundeling van kracht of gezamenlijk op jacht? De relatie tussen netwerkpositie en het economisch presteren van zzp'ers. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 27 (3), p. 325-344.
- Lok, R., K. Leufkens en F. Otten (2012). Financiële kwetsbaarheid van zelfstandigen zonder personeel. *Economisch Statistische Berichten*, 97 (4634), p. 280-282.
- Leufkens, K., Lok, R. en Otten, F. (2011). Het inkomen van flexwerkers en zelfstandigen zonder personeel. *Sociaaleconomische Trends*, 2011 (1), 29-36.
- Moonen, L. (2012). *Winst voor vrouwelijke zelfstandige zonder personeel 40 procent lager dan bij mannen*. CBS: Webmagazine, maandag 25 juni.
- Sociaal-Economische Raad, Zzp'ers in beeld; Een integrale visie op zelfstandigen zonder personeel, Advies 10/04, oktober 2010.
- Urlings, N. (2009). *Van werknemer naar ondernemer*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Vries, N.E. de, K. Bangma en P.J.M. Vroonhof (2010). *Een kwestie van ondernemen; Zzp'ers in de crisis*. Zoetermeer: Panteia/EIM.
- Vries, N.E. de en P.J.M. Vroonhof (2010). *Stand van Zaken Zonder Personeel; Structurele karakterschets van zzp'ers: resultaten meting I, voorjaar 2010, zzp-panel*. Zoetermeer: Panteia/EIM.
- Vries, N.E. de en P.J.M. Vroonhof (2011). *Ondernemen voor de toekomst: Innovatie en pensioenen van zzp'ers*. Zoetermeer: Panteia/EIM.
- Vries, N.E. de, W. Liebrechts en P.J.M. Vroonhof (2011). *Zelfbewust een Zelfstandige Positie; Economische zelfstandigheid van zzp'ers: resultaten zzp-panel meting I van 2011*. Zoetermeer: Panteia/EIM.

- Vries, N.E. de, W. Liebregts en P.J.M. Vroonhof (2012). *Hoe ondernemend zijn zzp'ers? Resultaten zzp-panel meting II van 2011*. Zoetermeer: Pan-teia/EIM.
- Vroonhof, P en A. Bruins (2010). Zzp'ers: een introductie. In: A. van Halem. *De opkomst van de zzp'er*.
- Vroonhof, P., H. Tissing, M. Swaters, A. Bruins, E. Davelaar (2008). *Zelfstandigen zonder personeel*. Zoetermeer/Amersfoort: EIM/Bureau Bartels.

BIJLAGE I Begrippen en afkortingen

Inkomen van personen

In het Sociaal Statistisch Bestand (SSB) is integrale informatie over het inkomen van personen en huishoudens opgenomen. Voor personen bevat het de volgende drie inkomensbegrippen:

- 1 Primair inkomen
- 2 Bruto inkomen
- 3 Persoonlijk inkomen.

Het persoonlijk primair inkomen¹

Het persoonlijk primair inkomen bestaat alleen uit inkomen uit arbeid en inkomen uit eigen onderneming en bevat daarmee:

- + loon
- + salaris
- + werknemers- en werkgeversbijdragen in premies voor sociale verzekeringen (WW, ZW, WAO, pensioen en ZVW)
- + tantième
- + spaarloon
- + beloning van arbeid die niet in dienstbetrekking is verricht
- + waarde van het privégebruik van de auto van de werkgever
- + inkomen uit eigen onderneming (behaalde winst).

Het persoonlijk bruto inkomen

Dit bestaat uit het persoonlijk primair inkomen verhoogd met ontvangen overdrachten. De ontvangen overdrachten betreffen een bruto bedrag waarop zowel belastingen als de werkgevers- en werknemerspremies nog niet in mindering zijn gebracht. Het bruto inkomen bevat dan ook alle elementen van het primaire inkomen, met daarnaast:

- + uitkeringen inkomensverzekeringen (WW, ZW, WAO, pensioen)
- + uitkeringen sociale voorziening exclusief kinderbijslag (Bijstand, IOAW, Wa-jong etc.)
- + overige ontvangen inkomensoverdrachten om niet (alimentatie).

Het persoonlijk inkomen

Dit bestaat uit het persoonlijk bruto inkomen verminderd met de betaalde premies voor inkomensverzekeringen. De betaalde premies voor de volksverzekeringen (AOW, ANW), de betaalde premies ziektekostenverzekering (incl. AWBZ) en de betaalde belasting zijn hier niet vanaf getrokken, omdat deze op personsniveau niet goed te bepalen zijn. Het persoonlijk inkomen is hiermee gelijk aan het bruto inkomen, verminderd met:

¹ Het persoonlijk inkomen telt een aantal inkomensbestanddelen niet mee. Het betreft hier bestanddelen die niet zonder meer aan de afzonderlijke leden van het huishouden kunnen worden toegerekend. Praktisch is dit opgelost door bestanddelen als huursubsidie en inkomsten uit vermogen buiten beschouwing te laten. Er is hierbij bijvoorbeeld geen rekening mee gehouden dat een alleenstaande met AOW een hoger bedrag ontvangt dan de afzonderlijke partners van een paar dat AOW ontvangt.

- betaalde premies inkomensverzekeringen (WW, ZW, WAO, pensioen).

Huishoudinkomen

Voor huishoudens zijn vier verschillende inkomensbegrippen:

- 1 Primair huishoudinkomen
- 2 Bruto huishoudinkomen
- 3 Besteedbaar huishoudinkomen
- 4 Gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen.

Het primair huishoudinkomen

De som van inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming en inkomen uit vermogen. Voor alle personen in het huishouden worden de posten inkomen uit arbeid, inkomen uit eigen onderneming en inkomen uit vermogen samengeteld. Vervolgens worden deze inkomens geaggregeerd op huishoudniveau om zo het primair inkomen van het huishouden te bepalen. Inkomen uit arbeid bestaat uit:

- + loon
- + salaris
- + werknemers- en werkgeversbijdragen in de premies voor de sociale verzekeringen (WW, ZW, WAO, pensioen en ZVW)
- + tantième, spaarloon
- + beloning van arbeid die niet in dienstbetrekking is verricht
- + de waarde van het privégebruik van de auto van de werkgever is hiertoe gerekend
- + behaalde winst
- + vermogensinkomsten (i.e. de som van inkomsten uit financieel vermogen, inkomsten uit onroerend goed en inkomsten uit overige bezittingen, verminderd met betaalde rente).

Het bruto huishoudinkomen

Dit inkomensbegrip bestaat uit het primair inkomen verhoogd met ontvangen overdrachten. De ontvangen overdrachten betreffen een bruto bedrag waarop zowel belastingen als de werkgevers- en werknemerspremies nog niet in mindering zijn gebracht. Naast het primair inkomen bevat dit:

- + uitkeringen inkomensverzekeringen in verband met werkloosheid, ziekte, arbeidsongeschiktheid en ouderdom
- + uitkeringen sociale voorzieningen (bijstand e.d.)
- + gebonden overdrachten (huursubsidie, tegemoetkoming studiekosten)
- + inkomensoverdrachten (alimentatie e.d.).

Het besteedbaar huishoudinkomen

Dit is gelijk aan het bruto inkomen verminderd met:

- betaalde inkomensoverdrachten, (bv. alimentatie betaald aan de echtgeno(o)t(e))
- premies inkomensverzekeringen (o.a. WW, ZW, WAO, pensioen)
- premies ziektekostenverzekeringen (incl. premie Ziekenfondswet/Zogverzekeringswet, premies voor aanvullende ziektekostenverzekering en de premie AWBZ)
- belastingen op inkomen en vermogen.

Het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen

Bestaat uit het besteedbaar inkomen van het huishouden, gedeeld door de equivalentiefactor. Hiermee zijn inkomens van huishoudens van verschillende grootte en samenstelling vergelijkbaar gemaakt. In de equivalentiefactor komen de schaalvoordelen tot uitdrukking die het gevolg zijn van het voeren van een gemeenschappelijke huishouding. Voor de equivalentiefactor is de CBS-equivalentieschaal gebruikt, waarbij het eenpersoonshuishouden als standaardhuishouden is gekozen. Voor deze huishoudens is de factor 1.

Vermogen

De totale waarde van het vermogen van het huishouden is gelijk aan het verschil tussen bezittingen en schulden. Het huishoudvermogen is opgebouwd uit:

- + totaal aan spaartegoeden van het huishouden
- + waarde obligaties van het huishouden
- + totaal aan aandelen van het huishouden
- + waarde aandelen aanmerkelijk belang van het huishouden
- + waarde overige aandelen van het huishouden
- + waarde eigen woning van het huishouden
- + waarde onroerende zaken van het huishouden, exclusief eerste woning
- + waarde overige bezittingen (roerende zaken) van het huishouden
- + ondernemingsvermogen van het huishouden
- hypotheekschuld eigen woning van het huishouden
- overige schulden van het huishouden.

Winst uit onderneming

Wordt ook wel belastbare winst genoemd en bestaat uit de winst uit de onderneming verminderd met de MKB-vrijstelling en de zelfstandigenaftrek.

Niet-westerse allochtoon

Allochtoon met als herkomstgroepering een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije.

Westerse allochtoon

Allochtoon met als herkomstgroepering een van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, of Indonesië of Japan.

BIJLAGE II Verrijkingsvariabelen

Tabel 28 Variabelen uit het SSB

<i>Bestandsnaam</i>	<i>Variabele</i>	<i>Jaargangen</i>
SSB personen	GESLACHT, GEBJAAR, ETNGROEP, ETNGEN	2008
GBA	AANTPHH2010	31-12-2009
SSBbanen	SVDG, FISCLOONBAAN	2006-2008
SSBbanen	AANVANGBAAN	31-12-2009
SSBWW	FISCBEDRAGWW, KALDGWW	2006-2008
SSBAO	FISCBEDRAGAO, KALDGAO	2006-2008
SSBABWW	FISCBEDRAGABW, KALDGABW	2006-2008
SSBOUITK	FISCBEDRAGOUITK, KALDGOUITK	2006-2008
SSBOARB	BEDRAGOARB	2006-2008

Tabel 29 Variabelen uit de Catalogusbestanden

<i>Bestandsnaam</i>	<i>Variabelen</i>	<i>Jaargangen</i>
Integraal Huishoudens-inkomensbestand <i>Variabelen op niveau van huishoudens</i>	BVRAHL (aantal huishoudleden)	2009 of peildatum
	BVRAHLMI (aantal huishoudleden met inkomen)	31-12-2009
	BVRAHLVE (aantal verdiemers)	
	BVRBBIHALG1 (belangrijkste inkomen)	
	BVRBESTINKH (besteedbaar inkomen)	
	BVRBRUTINKH (bruto inkomen)	
	BVREHALG (woonsituatie; eigen woning/huurhuis)	
	BVRGESTINKH (gestandaardiseerd besteedbaar inkomen)	
Integraal Persoonlijk Inkomensbestand <i>Variabelen op niveau van individuen</i>	POSHHK (positie in huishouden t.o.v. kostwinnaar)	2009
	SECCOAL1 (sociaal-ec. categorie van persoon)	
	PERSBRUT (persoonlijk bruto inkomen)	
	PERSINK (persoonlijk inkomen)	
	PERSPRIM (persoonlijk primair inkomen)	
Integraal Vermogensbestand <i>Variabelen op niveau van huishoudens</i>	VRLBVRW1000VER (vermogen)	2006-2009
	VRLBVRW1100BEZ (bezittingen)	
	VRLBVRW1110FIN (fin. bezittingen)	
	VRLBVRW1111BAN (spaartegoeden)	
	VRLBVRW1112OBL (obligaties)	
	VRLBVRW1113AAN (aandelen)	
	VRLBVRW11131AB (aanmerkelijk belang)	
	VRLBVRW11132AO (overige aandelen)	
	VRLBVRW1120ONR (onroerende zaken)	
	VRLBVRW1121WON (waarde eigen woning)	
	VRLBVRW1122OGO (onroerende zaken excl. woning)	
VRLBVRW1130ROE (waarde overige roerende zaken)		
VRLBVRW1140OND (ondernemingsvermogen)		
VRLBVRW1200SCH (totaal schulden)		
VRLBVRW1210HYP (hypotheekschuld)		
VRLBVRW1220SOV (overige schulden)		

Tabel 30 Variabelen uit de BOP

<i>Bestandsnaam</i>	<i>Variabele</i>	<i>Jaargangen</i>
BOP	SBI 08/93	2009-2010
<i>Variabelen per onderneming van de persoon</i>	Postcode_va/ca	
	Datum inschrijving	
	Reden inschrijving	
	Volgnummer onderneming (meerdere ondernemingen)	
	Rechtsvorm	
	Bedrag zelfstandigenaftrek	
	Meewerkaftrek	
	Resultaat overige werkzaamheden	
	Winst uit medegerechtigdheid	
	Netto resultaat TBS	
	Voordeel uit aanmerkelijk belang	
	Winsttaandeel belastingplichtige	
	Winst uit onderneming voor aftrek	
	Bedrag MKB-winstvrijstelling	
	Opbrengst rente bank	
	Kosten schulden rente	
	Toevoeging FOR	
	Onttrekking FOR	
	Ond. verm. einde boekjaar	
	Privé ontr. terugbet. kap. in bj.	
	Tot eind verm. en ontr. terugbet.	
	Ond. verm. begin boekjaar	
	Privé stort van kapitaal	
	Tot beginv. en privé kap. stort	
	Vermogensverschil	
	Niet-aftrekbare bedragen	
	Vorming pos. terugkeerreserve	
	Vorming neg. terugkeerreserve	
	Saldo fiscale winstberekening	
	Saldo fiscale winstberekening FISC DB	

BIJLAGE III Koppelingsprogrammatuur in SAS

SAS-programmatuur Verrijking zzp-panel

00.01 MaakKoppelBst.sas

De input van dit programma zijn de door het CBS vervaardigde bestanden 'BOP_2009' en 'BOP_2010'. Hieruit wordt een bestand met de velden KvKNr en RIN gecreëerd. Dit bestand dient als koppelbestand. Alle bestanden die als sleutel 'RIN' hebben, kunnen worden aangevuld met 'KvK' en andersom.

01.01 MaakVermogen.sas

De input van dit programma zijn de bestanden met vermogensgegevens van ondernemers over de jaren 2006 t/m 2009. Deze afzonderlijke bestanden zijn ingelezen en omgevormd tot een bestand waarbij een record de vermogensbestanddelen van een individuele ondernemer in een bepaald jaar vormt. De variabele 'RIN' is hier het koppelveld.

Variabelenlijst vermogens van ondernemers

- vrlbvrw1000ver_Jaartal
- vrlbvrw1100bez_Jaartal
- vrlbvrw1110fin_Jaartal
- vrlbvrw1111ban_Jaartal
- vrlbvrw1112obl_Jaartal
- vrlbvrw1113aan_Jaartal
- vrlbvrw11131ab_Jaartal
- vrlbvrw11132ao_&Jaar
- vrlbvrw1120onr_Jaartal
- vrlbvrw1121won_Jaartal
- vrlbvrw1122ogo_Jaartal
- vrlbvrw1130roe_Jaartal
- vrlbvrw1140ond_Jaartal
- vrlbvrw1200sch_Jaartal
- vrlbvrw1210hyp_Jaartal
- vrlbvrw1220sov_Jaartal
- vrlpercvermogen_&Jaar

01.02 MaakInkomen.sas

De input is het bestand met gegevens over inkomens van huishoudens en personen van het CBS; jaargang 2009. Teneinde een volledig beeld van de inkomens te krijgen, zijn beide bestanden gekoppeld; koppelveld 'RIN'.

Variabelenlijst inkomens van huishouden

- bvrahl
- bvrahlmi
- bvrahlve
- bvrbbihal1
- bvrbestinkh
- bvrbrutinkh
- bvrehalg
- bvrgestinkh
- bvrhink

- bvrpriminkh
- bvrsam65p
- bvrsamhhr
- bvrsoorthh
- bvrstadr
- bvrpercbestinkh
- bvrpercbrutinkh
- bvrpercgestinkh
- bvrpercpriminkh

Variabelenlijst inkomens van personen

- srtnumk
- rink
- poshkh
- seccoal1
- persbrut
- persink
- persprim
- pink
- percpersbrut
- percpersink
- percpersprim

01.03 KoppelVermogenInkomens

Dit programma koppelt de vermogens- en inkomensgegevens van ondernemers per RIN, waarbij wordt aangegeven welk bestand het betreft.

03.01 MaakBasisBestand

Verrijking van het ZZP-panel van PANTEIA/EIM met de vermogens- en inkomensvelden komend uit eerdere programma's; koppelveld 'KvKNr'.

In eerste instantie worden de BOP_2009 en BOP_2010 aan het panelbestand gekoppeld en vervolgens het bestand met vermogens- en inkomensgegevens; koppelveld 'RIN'.

De variabelenlijst is vanwege het zeer grote aantal velden achterwege gelaten.

BIJLAGE IV SBI-afbakening zzp-panel en sample BOP

<i>Sector</i>	<i>SBI08</i>
landbouw	01, 02
industrie	10 - 33
bouw	41 - 43
handel, horeca, reparatie	45 - 47, 55, 56, 95
transport, opslag, communicatie	49 - 53, 58, 59, 61, 63
ICT	62
overige zakelijke dienstverlening	64 (ex 64.2 en 64.303), 66, 69, 702, 7810, 731
zorg en welzijn	86 - 88
onderwijs en training	85
overige dienstverlening	68, 71, 72, 732, 74, 782, 783, 77, 79, 80 - 82, 96

De resultaten van het Programma MKB en Ondernemerschap worden in twee reeksen gepubliceerd, te weten: Research Reports en Publieksrapportages. De meest recente rapporten staan (downloadable) op: www.ondernemerschap.nl.

Recente Publieksrapportages

A201216	9-1-2013	Financieringsmonitor topsectoren 2012
A201215	19-12-2012	Ondernemen zonder personeel
A201214	7-12-2012	Meer innovatie door buitenlanders?!
A201213	4-12-2012	Meerwaarde van studentbedrijven
A201212	4-12-2012	Duurzaam ondernemen in het MKB
A201211	12-11-2012	Global Entrepreneurship Monitor 2011 The Netherlands
A201210	19-11-2012	Gebruikers en communities
A201209	8-8-2012	Wagenpark MKB en Grootbedrijf 2010
A201208	6-7-2012	Nieuwe financieringsvormen voor het MKB
A201207	20-6-2012	Monitor Inkomens Ondernemers
A201206	20-6-2012	Een typologie van ondernemers met lage inkomens
A201205	28-6-2012	Kleinschalig Ondernemen 2012
A201204	30-5-2012	Hoe ondernemend zijn zzp'ers?
A201203	22-5-2012	Duurzaam ondernemen in het kantoorhoudende MKB
A201202	16-4-2012	Vergrijzing en ondernemerschap
A201201	4-4-2012	Hoe werken bedrijven samen in projecten?
A201113	22-11-2011	Ondernemen in de Sectoren 2011
A201112	22-11-2011	Zelfbewust een Zelfstandige Positie
A201111	21-9-2011	Kerngegevens MKB 2011
A201110	25-8-2011	Financieringsmonitor 2011
A201109	22-8-2011	Arbeidsproductiviteitstrends in klein-, midden- en grootbedrijf 1995-2015
A201108	14-7-2011	Global Entrepreneurship Monitor 2010 The Netherlands
A201107	19-5-2011	Ondernemen voor de toekomst
A201106	27-4-2011	Trendstudie MKB en Ondernemerschap: Synthese
A201105	20-4-2011	Uitvinders in Nederland
A201104	28-4-2011	Kleinschalig Ondernemen 2010
A201103	10-3-2011	Trendstudie MKB en Ondernemerschap
A201102	8-3-2011	Monitor vrouwelijk en etnisch ondernemerschap 2010
A201101	5-1-2011	Startende ondernemers
A201012	8-12-2010	Bedrijvendynamiek en werkgelegenheid
A201011	16-11-2010	Global Entrepreneurship Monitor 2009 The Netherlands
A201010	9-11-2010	Ondernemen in de sectoren 2010 - 10 brochures
A201009	14-10-2010	De arbeidsmarkt van Midden-Nederland
A201008	14-10-2010	Monitor Inkomens Ondernemers
A201007	30-9-2010	Stand van Zaken Zonder Personeel
A201006	23-6-2010	Internationale benchmark ondernemerschap 2010

A201005	31-5-2010	Bedrijfsbeëindigingen in het kleinbedrijf
A201004	april 2010	Octrooien in Nederland
A201003	12-4-2010	Ondernemen voor anderen!
A201002	15-2-2010	Een kwestie van ondernemen
A201001	11-1-2010	Innovatief ondernemerschap in detailhandel, ho- reca en ambacht
A200918	1-12-2009	Slim en gezond afslanken
A200917	2-11-2009	Ondernemen in de Sectoren
A200916	30-10-2009	Springen over de Grens
A200915	17-8-2009	Criminaliteitspreventie door kleine bedrijven
A200914	16-6-2009	Global Entrepreneurship Monitor 2008 The Netherlands
A200913	15-5-2009	Internationale benchmark ondernemerschap 2009
A200912	20-5-2009	Kleinschalig Ondernemen 2009
A200911	3-4-2009	Kopstaartbedrijven
A200910	1-4-2009	Ondernemerschap in de wijk
A200909	27-3-2009	Van werknemer tot ondernemer
A200908	half juni 2009	Review: Internationalisering van het Nederlandse MKB
A200907	24-3-2009	Monitor Inkomens Ondernemers
A200906	19-3-2009	Bedrijvendynamiek en werkgelegenheid
A200905	17-3-2009	Afhankelijkheid in de metaalsector
A200904	12-3-2009	Beter inzicht in multicultureel ondernemerschap
A200903	5-2-2009	Ten years entrepreneurship policy: a global over- view
A200902	13-1-2009	Toekomst concurrentiepositie MKB
A200901	13-1-2009	MKB in regionaal perspectief
A200815	19-12-2008	Succes met samenwerking
A200814	16-12-2008	Tijdelijke samenwerkingsverbanden in het Neder- landse MKB
A200813	8-12-2008	Sociaal ondernemerschap
A200812	8-12-2008	Ondernemen in de Sectoren
A200811	28-10-2008	Ondernemerschap in de zorg
A200810	23-9-2008	In- en uitstroom in de detailhandel
A200809	8-9-2008	Internationale benchmark ondernemerschap
A200808	3-9-2008	Nalevingskosten van wetgeving voor startende bedrijven
A200807	september 2008	Stimulering van ondernemerschap in middelgrote gemeenten
A200806	18-9-2008	HRM-beleid in het MKB
A200805	8-7-2008	Global Entrepreneurship Monitor 2007 The Netherlands
A200804	14-7-2008	Kleinschalig Ondernemen 2008
A200803	26-6-2008	Ondernemerschap in de regio
A200802	27-3-2008	Herstructurering van winkelgebieden
A200801	25-2-2008	Bedrijvendynamiek en werkgelegenheid
A200714	21-12-2007	Technologiebedrijven in het MKB
A200713	19-12-2007	MKB in regionaal perspectief
A200712	15-11-2007	Voor het gewin of voor het gezin?